

S Z E R É N Y

EMLÉKEZTETÉS

A

ELŐADÁS

a

HALADÁS

KÉPVISELŐJIHEZ.

PESTEK, 1841.

Esztergami k. B e i m e l J o s e f sajátja és áruja.

D ou viennent donc nos erreurs? De la précipitation de nos jugemens. La suspension du doute nous est un supplice: nous ne voulons nous assujétir long tems ni a la peine d examiner ce, qui est obscur, ni a l inquiétude attachée au doute. Nous croions nous rendre supérieurs aux difficultés en les décidant bien ou mal, et en nous datant de croire, que nous en avons tranché, le nouveud.

Fr. de salignac de la Mothe Fenelon.

EMLÉKEZTETÉS

a haladás képviselőj i h e z.

Midőn néhány évek előtt a tizenhatodik században támadt vallásos forradalomnak harmadik százados emlékezete ünnepeltetnék; hazánknak ellenkező nézeteket tápláló polgárai az ünnepélyek iránt türelmetlenséget nem mutattak; mindenütt a méltányosságnak érzelmei nyilvánítatlak, ingerültséget szülhető észrevételek kerültek, a gyanúsításoknak minden árnyéklatai eltávolítottak, bal - magyarázatokra, csipős jegyzetekre, a nyilván hirdetett tanok, s meggyőződések eredményeinek taglalatára alkalom nem kerestetett, a tisztelkedéseket intező, a gyülekezetekben szónokoskodó, a testületekben elnökösködő egyének állása, vallásos buzgalma, tiszteletben tartatott; szóval a csend-, béke- és szeretet-zavarásra semmi ürügy nem használtatott. Sőt évtizedek óta elveiknek szabad terjesztésében szertartásaiknak nyilvánításában, hatáságaik jogainak erősödésében, és igazgatóságaik polgári kitüntetéseiben, nem is említvén a világi méltóságoknak

legkecsegtetőbb élvezhetéseit, bámulandó haladást eszközölték édes magyar honunkban a milliókkal kisebb számuak.

A protestantismusnak ezen erőteljes kifejlése, felvirágzása eléggé bizonyítja, hogy a magyar honnak catholicus polgárai a békeszeretet, türelem méltányosság és haladás emberei, *) kik épen ezért az észszerű viszontiságnak követeléseire alapos igényekkel felhatalmazvák. És mégis milyen ingerültség gerjesztetik, milyen forrongások keletkeznek, milyen terhelő gyanúsítások alakulnak néinelly teremekben a közanyának legbékesb, legszelídebb fiai ellen. Nem engedem magamat által azon csalódásnak, mintha az egyházi Rend ellen intézett célzások egyedül Protestánsoktól erednének; sőt inkább azon meggyőződést táplálom, hogy ezek sem mindnyájan, sem egyedül tekintethetnek honunkban a nemzeti haladás ama képviselőinek, kik hevüktől olly sebesen ragadtatnak, hogy a keresztény türelem, érett méltánylás, és meggondolt viszontiságnak korlátaini túlsikamlásukat észre nem veszik.

Igenis, Uraim! ti vagytok, kik a magyar Anyaszentegyháznak Főpapjait, midőn az üdvezítő hit ügyében éppen olly alapossággal, mint szerénységgel,

*) Az Üdvezítőnek Igéit: legyetek tökéletesek, mini mennyei atyátok, Máté 5. 48. szemmé! tartván, mellyck által nem estik az éleinek síron inneni pályáján hanem magában az örökkévalóságban is szünetnélküli haladásra utasítottunk,

egyedül a keresztény honszeretet lelkétét ihlettette, sorompóitok előtt nyilatkoznak, kímélet nélkül viszszautasítjátok; kik őket a hazai törvények elleni szegülésről vádoljátok; kik az ország, vallás és erény szolgálatjában megöszült egyházi Fejedelmet minden polgári előjogaitól, méltóságától, javainak használatától megfosztandónak határozzátok;*) kik bírákat rendeltek, hogy a vallásos meggyőződésüket követő catholicus Lelkészek állatok hatszáz pengő forintokban marasztaltassanak el, **) oly öszszeg, melly sokaknak két évi dyát kimeríti. Es miért nehezteltek a Püspökökre? talán azért, hogy Pál Apostol parancsát teljesítik: Vigyázzatok magatokra, és az egész nyájra, mellyen titeket a Sz. Lélek Püspökké tett, igazgatni Isten Anyaszentegyháziát. Aci. 20. 28? Aliért ítéletek őket hivatalaiktól elmozdítandóknak? talán azért, hogy nem osztozván nézeteitekben azon emlékeztetéshez ragaszkodnak: Igen kérlek Isten, Kristus Jesus, és a választott Angyalok előtt, hogy ezeket megőrizzed személyválogatás nélkül, semmit nem cselekedvén valamelly részre hajolva. 1 Tini. 5. v. 21 r.? Miért akartok másokat egyházi méltóságok pol. zóra emeltetni? talán azért, mivel tapasztaljátok, hogy a mostaniak ott keresnek nyugodt biztosítást, a hol létezik az igazság oszlopa, és erős támasza 1 Tini. 3. 15.? Miért szándékoztok a cathuëus Lt-I-

*) Nemes P'esl vármegye végzése 1841. eszi. iVo\ emb, 18-áll.

**) Nemes i'est vármegye végzése 1840. eszi. tag tiszt 21 cn.

készekül hatszáz pengő forintokban büntetni? talán azért, mivel buzgólkodva ölelik azon üdvözítő hitet, mellének engedelmes ha, és hő követője volt ama nagy Mátyás, kinek örök emlékezetére egy remek-szobrot állítani igyekeztek *í*

Tudom, Uraim! hogy ti a hazának szentesített törvényeire hivatkoztok. — Kinek az országban füle vagyon a hallásra, és szeme az olvasásra, esmeri Achilleseiteket; de esmeri azt is, miképen a múlt országgyűlésnek története eldöntő szavát nem emeli mellettetek. Ugyan nem következendők találatnak e nemes Pest vármegye követeinek országgyűlési jelentésében 53-ik lapon. E közönséges sérelmeken kívül, Gömör, és Bihar vármegyék követei által előterjesztetett, hogy a nagyváradi deák szertartásé, és a rosnyói volt megyés Püspökök által a vegyes házasságoktól a szokott egyházi áldás megtagadtatott, és nem csak ez által, hanem azon közönségesen elterjesztett tanítások által is, mellyek a nagyváradi megyés Püspöknek az 1839. évi Mártius 15. költ körlevelében foglaltatnak, a vegyes házasságoknak súlyos akadály tétetett, és ez által az 1790. 26. t. ez. sértett meg, nem csak, hanem azoknak, kik eddig kötött vegyes házasságokban élnek, lelkiismeretiik aggodalommal töltetvén el, lelki nyugodalmuk, és a házi csendesség számtalan családokban felzavartatottl. Heves vitások folytak e tárgyban; a mélt. Főrendek azonban folyvást azt állítván, hogy az egyházi szertartások a polgári törvényho-

zás körébe nem tartoznak, és hogy az egyházi Rendet olly törvények által, mellyek e független körbe tartoznak, lelkiesméretük ellenére kötelezni nem lehet, annak, mint sérelemnek felterjesztését folyvást ellenzetek. „Magatok látjátok, Uraim ! hogy ezen idézett tudósításban a püspöki kör- és pástorleveleknek világos apológiája, védirata foglalatik; mi mellett csak még azt engedjete megjegyezni: hogy, midőn országgyűlésileg bizonyos honi törvény valódi értelme, vagy megsértetése felett folynak a tanácskozások a főrendek nyilatkozása neinyom kevesebbet, mint a Státusoké, Őfelsége pedig, mint a törvényhozó testnek kiegészítő része, ez úttal még nem is nyilatkozott, annál kevesebbé azon értelem iránt, mellyet ti a törvénynek adni akartok; miképen tehettek tehát feljogosítvák arra, hogy a fenfor-gó érdemben polgártársaitokat olly tüzzel, olly ön-meghittséggel törvénysértésről vádolhassátok? *)

Megállapodás tehát, — így szól tovább az érintett jelentés, a jövőnek biztosítására történhet; nevezetesen, hogy az eddig áldás nélkül kötött vegyes házasságokból született, vagy születendő gyermekek törvényeseknek nyilatkoztassanak. Ezen intézkedés szükségtelen volt; mert, hogy az illyképen alakult szerződések is valóságos keresztény

*) Lásd ezt bővebben az 1841. évi Egyházi Tudósítások 120— t Sólapjain a Csanádi megyés Püspöknek nemes Temen megyéhez intézett levelében.

házasságok, és az azokból született magzatok törvényesek legyenek, arról maga a Tridenti Zsinat már két század előtt gondoskodott: Qui aliter, quam praesente Parocho, vei alio Sacerdote de ipsius licentia, et duobus vei tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum oinnino reddil inhabiles, et eiusmodi contractus nullos, et irritos esse decernit Sess. 24. Cap. 1. de Reform, matrim. Vegyének észre Uraim, hogy itt a szent Zsinat sem áldásról, sem szertartásokról, sem esküről, mint lényeges kíván* latóságokról nem emlékezik. Wie? wenn bei einem Gastmahle Philipp zu dem anwesenden Pfarrer sagte: Herr Pfarrer, diese Edmunde nehme ich zu meiner Frau, — und Edmunde: diesen Philipp nehme ich zu meinem Manne — wäre diese Ehe — wenn der Pfarrer auch widerspräche — gültig? Die zur Erklärung »der Trientischen Synode angestellte Versammlung der Cardinäle hat diese Ehe für gültig anerkannt. Gregor Köhler, practische Anleitung für Seelsorger s a t. pag. 437.

Vegyének fontolóra még egyszer a két Érseknek, és három Püspöknek nyilatkozásaikat, melyeket azon nem igen nagy munkába került megjegyzéssel: hogy az azokban felhozott okoskodások merő ismétlések, minden erejüktől meg nem fosztottatok. Bocsátkozzatok le azon igénytelen jogásznak vizsgálódásáig, ki a múlt évi lélelő 2-án közel a magyar Sionhoz bátor volt megszólalni az igaz ügy mellett. Vessetek hidegen bíráló tekintetet a Budai Értekező-

nek nézeteire a elveire *) és nem fogtok tovább kételkedni, mellyik részt illeti a győzelmi babér. — Jogász, és nem-jogász meggyőződhetik ezeknél fogva, hogy itt törvénysértésről még csak szó sem lehet; mert az ünnepélyes egyházi szertartásoknak ki-nem-szolgáltatása nem akadályozza a' vegyes házasságokat^ hanem a vegyes házasságra lépni szándéklónak lelki hangulata, SZÍV, és elmebeli átlapolja némelly esetekben ellenszegül az egyházi szertartások kiszolgáltatásának. „Ha a házasuló felek házassági kötések valóságának, törvényszerűségének, és feloszolhaüanságának elismerésén felül, házassági kötésüket beszenteltetni óhajtják, akkor a catholica szentegyház, meliynek honunkban törvényesen biztosított vallási elvei a vegyes házasságokat csak olly feltétel alatt engedik beszentelni, ha a születendő magzatok mind az ő kebelében neveltetnek, ezen feltételt köteleztetik felfedezni. A házasuló feleken áll tehát ezen feltételt elfogadni, vagy el nem fogadni. Ha el nem fogadják, vagy lépnek be nem szentelt házasságra, vagy nem; az első esetben a

*) Lehel, e a vegyes házasságostul a beszentelést törvényesen megtagadni? Budán 1R40. Lásd tovább. „4 vegyes Házasságok, a Pesti kalászok szedegelőjc által. Pest. 1841. Különösen az 11)47. 14. ezikkely értelméről az imént említett Munkának 53—30, és 69—74 lapjait, és az 1841. éli Egyházi Tudósítások 12-Ik számában Vasmegyei név alatta 9.9—109 lapokat. Kern különben Felelet Ns. Z. Megyének. K—J. által. Pest 1841, két utolsó lapon.

bé nem szentelés a házasságnak nem volt akadálya; mert a nélkül is megtörtént; a második esetben ugyan a házassági kötés gátolatok, de nem a catholicus derűs közvetlen befolyása által, hanem a catholica vallás elveit esmerő, tisztelő, és megsérteni nem akaró catholicus félnek lelkiismerete által, mellynek szabadságát tudnivaló, hogy semmiféle polgári törvény" czikkely nem szabályozhatja, nem erőltetheti. Ha pedig a catholica szentegyház törvényesen biztosított vallásának lelkéből menteit feltételben a házassuló felek megegyeznek, igen természetes, hogy ezen megegyezésüket vagy szóval, vagy írás által ki fogják jelenteni. Ezen megegyezés kijelentését törvényelleninek épen nem mondhatni; mert, ha a catholica szentegyháznak törvényes joga van, a vegyes házasságok felül vallásának szellemét felfedezni, s azokat egyedül csak ezen vallás elvei által elhatározott feltétel alatt beszentelni: akkor bizonyosan a vegyes házasságra lépni kívánó feleknek is törvényes joguk van ezen felételben megegyezni, és megegyezésüket akár szóval, akár írásban kijelenteni. Pedig ezen megegyezés kijelentése nem egyéb, mint az úgy nevezett reversalis lásd az imént idézett munkátskát 12. — 13. lapon. *)

*) Hagyatok fel Uraim, túlzásaitokkal, tiszteljetek a' véleménysszabadságot s bizzátok másokra a térítés fáradalmait: azonnal sem a vádnak, sem a büntetésnek alapjául szolgálni nőin kény- (etenditek erőltetett magyarázatokkal az idézett törvényeket.

A vallásos buzgalmból keletkezett hajdani sajnálandó eseményeknek mentségére, talán a múlt századok önnön kebelükben rejtik az anyagot: de a szabadelmű tizenkilencedik század, midőn egykor a történeteknek ítélőszéke elébe terjesztendi a végsőségeket, mellyekre ti, Uraim! eszméiteknek éleibe léptetése végeit bocsátkoztok, nem emelendő védelmező szavát a ti möntségtekre. íme ti erőszakosan reá fogjátok értelmeteket a törvény szavaira: quibus tamen impediimenta quaepiam quocunque sub praetextu in contrarium ponere cautum esto, 179/i art. 26. §, 15; a Főrendek táblája ellenmond gyanúsítástoknak, Felség hozzátok nem csatlakozik, és mégis a catholicus papságot, mint törvény ellen szegülő!', részint egyházi méltóságától megfosztandónak, részint hatszáz pengő forintokban elmarasztalándónak ítéletek, egyedül azért, mivel Sz. Istvánnak apostoli országábah hirdeti az anyaszentegyháznak közönséges tanítmányát, és követi azon századok által szentesített rendszert, mellyel a világnak felvilágosult nemzetei tiszteletben tartanak; mellynek követése miatt a francziák, angolok, németek, belgák, amerikaiak nem üldözik polgártársaikat; mellyben Leopold király, az angolok legszebb reményeinek egykori biztosítója, nem szégyenli kedves magzatait neveltetni; melly miatt végre a' protestáns porosz fejedelem boldogult atyjának végrendeletéből nem háborgatja hű alattvalóit.

Míg ti, Uraim! hogy nézeteiteket terjeszszétek eszméiteket valósítsátok: a törvényt önkényesen magya-

rázzátok, különválva azoktól kik nélkül törvény-magyar-
 rázói tekintettel nem birtok; míg ti magatok vagy-
 tok bírák, törvény és vádlók, hogy a catholicus
 papságot törvénytapodónak czimezzétek, és sorom-
 póitok elébe idézzétek; míg a vallásos szertartások
 érdemében az anyaszentegyháznak Főpapjait (ki-
 ket mint e tárgyban illető bírákat kímélnetek kelle-
 ne) megtámadjátok; a hallgatókkal megtöltött
 teremekben őket lealázó elménczkedéseknek tárgyai-
 vá teszitek, híveik előtt az ő tekintetüket csökken-
 titek, a bennök helyezendő köteles bizodalmtát meg-
 rázkódtatjátok, a köztisztelet koszorúját rólok leszag-
 gatjátok, a hozzájuk simuló vonzódásnak, ragaszkodás-
 nak kötelékeit megtágítjátok, kör és pásztorleveleiket
 kímélet nélkül bírálgatjátok, tanjaikat a földön ellerjedett
 Kristus Anyaszentegyházéival azonosokat, ész, szeretet
 és méltányosság ellenieknek hirdetitek; az alsóbb
 fokozaton álló lelkészeket épen azért, mivel Istentől
 felsőbb hatalommal ellátott Püspökeik, szabályainak,
 és saját lelkiesméretök sugalmaznak engedelmes-
 kednek, perbeidéztelésekkel rettegtetitek: emlékez-
 zetek meg Uraim! hogy illy cselekvésmóddal alkot-
 mányos jogaikat, tapotjátok és homlok egyenest ellen-
 keztek a hazai törvényekkel. Jelesen összeütköztök
 az 1550 16-ik cikkellyel: Cum nulla ratione pos-
 sent Episcopi munus rite exercere, nisi patienter
 audianur ab üs, ad quos docendos missi sunt, ac
 nisi plebs subdita pareat eoruin doctrinae, praece-
 tisque, et desinant hi, jui plus ceteris videnlur
 posse ntoliri aliquid contra ipsorum conatus; videtur

ideircois modus adhibendus esse, ut secular os omnes Bi-
ne nil;) controversia obedientes, ulpar est, sese praebe-
aul eorum Episcopis q iis, quae ad Deum, eius-
qim ciiltum spectant, neque contra eorum doctri-
nain quovis modo, et quavis ratione sese audeant
efferre; *) összeütköztök ugyan azon évi 13—ik
czikkellyel Episcopi niuneri ipsorum insistere, at-
que invigilare debeant, idque vei imprimis curare
ut religionem cultumque dirinum sub eorum dioe-
«•esibus disseminent ubique secundum prislinam ca-
tholicae Ecclesiae normám; összeütköztök az 1606.
Czikkely 1. §. 1. In sna religiore et confes-
sione nusquam el nunquam turbabit, nec per
alios turbari, et impediri sínét. §. 2. Statibusel
Ordinibus liber Religionis ipsorum usul et exerci-
lium permittetur, absque tamen praeiudicio Catho-
licae Romanae Religionis**) öszszeütköztök az 1608.
1. czikk. 2 §. Nec quisquam omnium in liberó re-
ligionis usu, et exercitio a quoquam impediatur,
összeütköztök az 17-§ czikk. §. 1. Nec quis-
quam omnium cuius cunque status et Conditionis exi-
stat, in libero religionis usu ac exercitio, quovis sub
praetextu a sua majestate aut aliis quibusvis Domi-

*) Ezen törvénynek is sokszorozóU királyi eskükben fekszik a garanciája.

**) Ennek erejénél fogva, semmiféle vallást tárgy azó magyar tör-
vénynek nem lehet adni olly értelmet, melly a calholiea vallás'
szabadgyakorlatát, függetlenségét akadályozná, és elveinek
megsértését maga után imzná.

nis Terrestribus quavis modo turbetur aut impediatur; §. 5. Objecta religionis puivis religioni propria manere debent, §. 4 in iis quae ad religionem pertinent, unice a religionis suae Superioribus dependeant; §. 5. Libros tam symbolicos, quam theologicos et ad piétatis exercitium spectantes libere typis excudi facéré. *) És mégis, Uraim, a catholicus Papság az általatok idézett 1647. 14-ik törvényt ellenetek foganatba vétetni soha sem szándékolta; ámbár mozgalmaitok oda is magyarázhatók lennének, (mit tenni épen és teljességgel nem akarok) hogy a catholica hitnek törvényeinken alapult szabad tanítását, és gyakorlását önkényesen korlátozni, a vallásos meggyőződéseknek, és az anyaszentegyházzal egyidős tanoknak kötelesség szerinti nyilvánítása miatt az elméket felizgatni, és azok iránt, kiket a haza, erény, közbéke, és bátorság érdeke tiszteletben tartatni parancsol, némi hidegséget, ne mondjam gyűlölséget, ébreszteni igyekeztek.

Azonban vagyon szerencsém, Uraim! előttetek ünnepélyesen kijelenteni, hogy szíveteknek nemességéről nem kétkedem, világpolgári nézeteiteket becslöm, szándéktoknak tisztaságát homályosítani nem

*) Ha apostoli országunkban a két Confessio ezen jogokkal, szabadságokkal élhet, cs valósággal él is: kivel fogjátok elhitetni, hogy a közönséges anyaszentégyháznak hí lábazatival kapcsolatban lévő áldásokról, szertartásokról kör- ts pásztorleveleken híveik közölt szólani, értekezni, intézkedni nem szabad a cathoiicus Püspöknek?

akarom; szeretem hinni, hogy minden bal magyar rázat, melly törekvéseitekre rovatik, elüt a valóságtól; szeretem hinni, hogy csak az igazságnak, erénynek, és a kedvelt haza közboldogságának szelleme lelkesít titeket a kérdéses ügyben, melyet egyedül azért hoztatok szőnyegre, mivel ily szigorú felfogást véltetek czélirányosnak a polgári béke és nyugalom fentartására. De engedjete meg, ha szoros következetességet, bölcs viszontiságot, — réciprocité, Gegenseitigkeit—és elfogulatlan liberalitást nem lelek gondolkozástokban. IVerde ti örvendeztek azon, hogy valahára spanyolhonban az úgy nevezett haereticæ pravitatís inquisitio elnyomatott és íme ti Magyarországbán a catholicæ puritalís inquisitiot felállítottátok. Sok megyei hatóságok teremében óvást tettetek, hogy a középponti könyvvizsgáló testületnek törvényességét el nem esniérhelitek; neheztelést gerjeszt bennetek; látni ő Felsége kormánya alatt létező Censorokat: és íme ti magatokat a püspöki kör, és pásztorlevelek felett Censorokká magasítottátok. *) Ti Israel tanárjainak részére, vallásos szertartásaiknak érdekében, polgári hatóságoktól függetlenséget, önállást követeltek: és a római catholikusoknak hittanítóiktól ezen függetlenséget, önállást megtagadjátok. Ti a térvényeket örökre tilalmazandóknak és megsemmisítendőknak bélyegzitek, és mégis állandó bíróságot alakítottátok, hogy a véletek egyet nem értő lel-

*) Hírnök 1841. Január 7. Temes megye cím alatt

készeket tetemes pénzbeni elmarasztalások félelme által saját véleményetekre térítsetek. *) Ti azt kívánjátok f hogy a legfelsőbb Helyről nyert szabad átmeneti hatalmazvány nélkül, korlátozatlanul, kiki önnön vallásos meggyőződését követhesse: és mégis a Csanádi Püspököt biróilag arra intitek, hogy hatvan nap alatt saját meggyőződését áldozza fel, és a ti doctrináitokat tekintse gondolkozásának sinormértékeül. **)

Nemde, Uraim! a tizenkilencedik századnak, a szabadelműség virágzó korának polgári vagytok? és mégis szabadelmű nyilatkozásával az első századnak embere Gamaliel Hálátoknál magasabbra emelkedett, így nyilatkozván az Apostoloknak elnyomásra kárhoztatott találmányaik felett „Azokáért mondom nektek, távozzatok el ezen emberektől, és -hágjátok békét nekik: mert ha emberektől vagy e dolog, vagy tanács, elbomol; ha pedig Istentől vagy, el nem bonthatjátok azt, hogy valamiképen ne találtassatok Isten ellen is tusakodni. Act. 5. 38. 39. — Nemde most országszerte hangzik a panasz, miszerint megyéink tisztviselői bokros foglalatosságaikkal annyira elhalmozvák, hogy

*) Ugyan tudnátok o líraim! becsülni azt a gyenge egyént, ki az elmarasztalás borzadalmi útta engedné magát elve tekhez hódí Itatni?

**) Ugyanott. Hát már ezután a pénzbeli elmarasztalások, és a bírói iiieggiitések is a szellemi haladás eszközeinek sorába lesznek számítandók?

a repülő idő, és korlátozott emberi erő tekintetéből a hivatalnokok számának szaporíthatása végetti engedetem általánosan szorgalmaztatok a Nagyságú Magyar Királyi Helytartó Tanácsnál? és ti mégis idegen térre bocsátkozni, a catholicus Clerus vallásos meggyőződése felett bíraskodni, az egyházi áldások, bészentelések, hitbéli szertartások körül intézkedni kívánkoztok, *) az üdvezítő anyaszentegyház két ezeréves gyakorlatának, és számos honi törvényeink rendeletének ellenére; neveztesen az 1462-ik 3-ik czikkely tartalma ellen, melly „Omnes causas circa Mysteria, et defectus sacramentorum, Item causas in faclo fidei“ egyházi bírósághoz utasítja. — Nemde, Uraim! a lelki nyugalom, a házi csend nemes ürjeinek váltjátok magatokat, és a közbékének megzavarhatása alkalmát igyekeztek eltávolítani? és nem veszitek észre, hogy midőn koronás fejedelmünk előtt eszméiteknek valósíthatása végett nyugtalanzkodva esedeztek, az atyafi hatóságokat pedig nézeteitekhez! csatlakozásra felszólítjátok; legtisztább szándéktok mellett is, a szivek egymástól! elidegenedésére okot szolgáltatottok; és talán csak a kor virágzó értelmességének, és

*) Talán a haladás princípiumának következménye az is hogy V tanítóes tanuló anyaszentegyház közötti különbséget megszültetni törekedtek, a püspöki karnak egyetemét tarra emlékeztetvén miszerint a világi szőlőkből öszvesereglett gyülekezetekben elszórt ötleteket (Einfälle) különös figyelemre méltassa u lilmg uak szerkesztésében? vagy is, hogy ti oktassátok a püspököket, Imi, és miképen kell megtenni az egyházi functiókat?

a tömeg békés lelkületének tulajdonítható, hogy még eddig mozgalmaitok félre nem értettek. De mégis sokakban azon gondolatot támasztjátok magatok iránt, mintha a magyar anyaszentegyházat változhatlan rendszerének nyugalmas folytatásában, öröklött tátijainak és elsajátíthatlan elveinek a maga körébe csendes fentartásában, s hirdetésében háborgatni céloznátok. Mert, midőn a Rabbiról azt állítjátok, hogy őt a maga nemében! orthodoxiója nem akadályozza, tökéletesen megfelelni honi törvényeink kívánatának: *) apostoli országunknak catholicus Clerusát, épen orthodoxiajának szempontjából, a polgári törvények tapodójának czimezíték. Nemkülönb, ámbár az öszpontosítás elvének követésére felszólítjátok honfitársaitokat: **) mégis catholicus polgárfeleitek kebelébe, az anyaszenlegyháznak középpontja iránti idegenkedést oltani tapasztaltaitok. — Ezeket Uraim én sem a következetességnek szabályival, sem a viszontiságnak nézeteivel, sem a szabad elműségnek magas gondolkodásával, sem az Hiedelem sugalmaival öszvehangoztatni nem tudom. ***)

*) Az idézett országgyűlési jelentés 55. lap.

**) IV. Fost illelje határozata 1840. Aiiuglus 27-kén.

***) Alcimlc Uraim Elődeitek (anlcnali) a tizenhetedik századbeli Kátéikban, Agcndáikban, canunjaikban a cafholicisokkal, mint pápistákkal, eretnekekkel, bálványimádókkal, és még a pogány Oknál is gonoszabbakkal kötendő vegyes házasságokat iijilváiiijosan roszszallak és keményen tilalmazták? IVlrgis tj most azt meritek állítani, hogy ugyanazon Elődeitek saját polgári törvényökkcl, úgymint az 1847. törv. 14-ik czikkelyévr! (mcllynek alkotásában tetemes részt vetlek) a legszigorúbb

Leteszek minden előítéletet, egy szabad elmének tökéletes hidegvérűségével nézem a tárgyat, az elfogultságnak — pi aeoccupatio — minden ködeinél felebb emelkedem, és így független tanújává teszem magamat azon oktatásnak, melly egy házasságból született két nemen lévő magzatoknak két különböző vallásban adatik. Mit hallok? Az anya így szól: vess keresztet leányom, az apa: fiam ne vess keresztet; anya: mondd leányom az angyali üdv ez letet, apa: ne mondd fiain az angyali üdvezelet; anya: tanul meg leányom az anyaszentegyháznak öt parancsait, apa: fiam te nem vagy köteles tanulni az öt parancsot; anya: leányom hét a szentség, apa: fiam három a szentség; anya: leányom imádd az oltári szentséget, apa: fiam ne imádd az oltári szentséget; anya: leányom vigyázz, hogy félelemből, vagy szemérmességből vnlamelly bünt el ne titkolj gyónásodban, apa: fiain valljad magadat altaljában bűnösnek, név szerint ne számláld elő vétkeidet; anya: emlékezz meg leányom, hogy az anyaszentegyháznak vagyon látható feje, apa: fiam a te vallásodnak nincs látható feje; anya: leányom a síron túl létezik purgntorium, apa: fiam

büntetést rendelték azon calliolicsokra, kik a vegyes házasságoktól nemileg idegenkednek! Hál Uraim! illrcE tiszteletet mutattok ti atyáitoknak logicája iránt? Valójában nem igen példás becsülettel viseltetek őseitekhez, midőn az által, liogv az ide zott törvény érteimül félrcmag\arázzátok, a következetlenségnek, és önmagokkali ellenkezésnek bélyegét sütitek az ő tisztes homlokaikra!

a síron túl nem létezik purgatorium; anya: leányom imádkozz megholt nagyanyáért, apa: fiam ne imádkozz elhunyt nagyapáért; anya: leányom hinned kell Isten igéjének akár Írva legyen, akár nem, apa: fiam hidd egyedül csak azt, mi a szentírásban foglaltatik; anya: leányom az anyaszentegyház csalatkozhallan, apa: fiam az anyaszentegyház nem csalatkozhatlan; anya: leányom, mennyiben tőled kitelik, tartozol bűneidért eleget tenni, apa: fiam Krisztus maga eleget telt vétkeinkért» te nem köteleztetel az elégtételnek munkálatira; anya: leányom hasznos dolog a szenteket segítségül híni, apa: fiam haszontalanság a szenteket segítségül híni. *)

) In iler bekannten Zeitschrift eines Protestanten in tler Schwei Isis (Jan. 1805) liest man die Frage: ob die Schliessung und Vollziehung ehelicher Contracte zwischen Personen evangelischer und calholisclier Religion nach kirchlichen religiösen Grundsätzen zulässig sey? und was die Erfahrung dazu sage? Und die Antwort darauf ist: „Die Kirche handh inconsequent wenn sie auf der einen Seite Begriff, Pflicht und Mittel zur Brrreichung der Ehestandszwecke festsetzt, und auf der andern doch einem Gllcdc Híres Vereins erlaubt, sich mit einem andern zu verehelichen, das nicht illéseiben Be grille davon hat, und sich nicht gleicher Mittel zur Erreichung der Zwecke bedient, ja vielleicht selbe gar anders bestimmt.“ Dieses damals hiiigeworfene Wort ging nicht verloren. Man weiss aus den Zeitungen, dass einige Jahre darnach der Canton Basel ein Gesetz erlassen habe, welches unter der Strnfe des Verlustes des Bürger, rechts die Verheurathung der Protestanten mit Katholiken verbier-

Hogy ez a' falukon, elkülönözött pusztákon, - hol közoktatók nem találtak, így nagyon, s más-kép nem lehet, kétséget nem szenved. Csak az a

then: mul bey der Sitzung des Landtags, wo diósé Frage ali-gliandelt, aber nichts darüber beschlossen wurde, hat ein Abgesandter die von dein Bischof von Konstanz erlaubten Ileurathen zwischen verschiedenen religionsverwandten öffent-lich .emissbilligt. S. 922. —Der Protestant schmeichelt sich mit einer helleren ISrkenntniss. Gr thul sich darauf viel zu fl iten, dass er kjin Weihwasser nimmt, kein Kreuz macht, keinen Rosenkranz hat, vor den Bildnissen der Heiligen kein Zeichen einer Verehrung gibt, über Fasten, Beichten, Vlcsshören it. s. w. sich wegsetzet. In dieser Selbstgefälligkeit sieht er mitleidig auf den Katholiken herab: und hat er einen solchen nahe in seiner Umgebung und ist er selbst nicht sehr gebildet, so lässt er nur zu oft diese Verachtung sich abmerken, wodurch nothwendig, die, die mit ihm zusammen leben müssen, vielfältig gekränkt werdu. K» wird zwar der protestantische F.hcgatte die erste Zuil seines Ehestandes sich davor wohl hütlien: seine geinachleu Yerheissnngon sind ihm noch in zu frischem Andenken. Wenn aber die erste Liebe erkaltet, w>e in gemischten F.lien viel geschwinder der Fall ist, so halt er sich um so weniger zurück. S. 328—9. Frsindallers Handbuch. Linz t813. —Die protestantische Kirche muss die gemischten Ehen überhaupt nngerne selten; sie muss insbesondere die Ehen, in welchen nicht alle Kinder protestantisch werden sollen, entschieden missbilligen, und darf durch ihr Verfahren — namentlich durch die Art der Trauung:—az áldás és hoszenteliis megtagadása áltál — nicht eine Billigung derselben an den Tag legen. Hie muss hierin die Handluugsweite der katholischen vollkommen loben und ehren. — Dr K a r l e s s .

kérdés, titkon történik a ilyen oktatás egyik félnek a másiktóli elkülönöztében, vágy mind a két fél tartózkodás nélkül nyilván rakja le elveit és tanyait leányának, fiának kebelébe? Akármeltyik utat válaszszák a szülők, nem hihető, hogy gyermekeik a külön tanulttakat, titokban hallottakat, egymásnak el ne beszéljék. Ekkor legyen bár csekély a kisedeknek ítélőtehetsége, bizonyára meg fog ütközni az apától, és anyától vett tanítványoknak világos ellentéteiben. A kisedek természetüknek kandiságánól fogva számtalan kérdésekkel ostromlaadják szülőiket a felöltő különbözőségek tekintetéből. Mit felel ezen helyzetben az anya leányának? mit válaszol az apa gyermekének? Talán legtanácsosabbnak vélelndik azt felelni, hogy az észrevett különbség nem lényeges. De vallyon mondhatják e ezt a szülők igaz és nyugodt lelkiismerettel? meg fognak e elégedni ezen válaszzsal a kisedek? s mi fog utóbb következiy abból, ha a magzatok szülőiktől nyert ezen nyilatkozást egész éltől ben gondolkozásuknak, és cselekvésüknek sinormértékeül tekintendik? A vallásosságnak igaz barátja gyanítani fogja!!! Ezen szempontból kiindulva, egy házasságból született magzatoknak két különböző vullásbani sikeres neveltetésének elvét, sem a leghidegebb vérrel eszközlött coinbinatio, sem az emberi elfogultságoknak ámitásaitól tökéletesen ment szemlélődí! gyakorlatilag szerencsésen alkalmazandónak Ítélni nem fogja.

Ebben alapszik egyike azon nézeteknek, mely. lyektől vezérelteivé a magyar catholicusságnak Fő-kormányzói vagy inkább Örjei az 17⁹⁰/₉₁ vallásos törvény némelly rendeletéi iránt óvást tettek; fen-trrtván magoknak, valamint Istentől, reájok szabott kötelességük, úgy alkotmányyszerű jogaik erejénél fogva utóbb is a környülményekhez képest polgártár-saik fölött anyagi és szellemi tekintetben boldogítólag rendelkezhetni. Ezen okból divatoztatták a vegye» házasságokban születendő magzatoknak egy val* lásbani neveltetésükről biztosítást nyújtó reversáli-sokat. Sőt még akkor is, midőn a nemzedéknek egy vallásbani neveltetése fölött Írásba foglalt vilá* gos szerződések nem köttettek, a vegyes ház-as-ságokra a szentesítő áldás és egyházi szertartások csak azon benleges feltétel (Conditio implicita) alatt szolgáltatott ki, hogy a calholica vallást követő fél házastársárai tellyes befolyását egész kiterjedésé-ben oda használandja, miszerint a család minden tagjai között az egy igaz hitnek szelleme emeltes-sék a tisztelet oltárára. Jóval az ünnepélyes es-ke-tés előtt a házasságba lépendő hölgyet erre em-lékeztetni, bizonynyára minden buzgó lelkész el nem mulasztotta, sőt kötelességének tekintette; inelly alkalommal, ha akármelly hölgy azt nyilatkoztat-ja, hogy ő születendő gyermekeinek vallásos érdekeit, akár a testi ingerek csábjainak, akár a polgári kitüntetés vagy kényelmes élet remé-nyeinek kész feláldozni: az egyházi szertartások, ál-dás, és beszentalés ilyen házassági szerződésre ki

nem terjesztettek volna. Midőn tehát honunknak Főpapjai most ezen tárgyban hivatalosan intézkednek, semmi újságot sem kezdenek, hanem a mi eddig is fítven s több év forgása alatt benleges fel-tételnek tartatott, ez járánt az idők kívánatihoz jl-teszkezőleg nyilvános biztosítás követeltetik.

A magyar catholicusok Főpásztorai a szeretet és engedékenység szellemében kormányozván híveiket, nem akartak hirtelenkedve szigorú rendszabásokhoz nyúlni; bizodalommal tekintettek a btizgőlkodd hölgyeknek vallásos lelkületére, ennek hatásától megnyugtató eredményeket Ígértek magoknak, esmervén a nőnemnek — *sexus sequior* — épen ezen pályán nyert egykori hervadhatatlan bo rostyánait. Ugyan is, mellyik hölgy, kivált mátká! állapotban, nem kecsegteti magát azzal, hogy férjének, és nemzedékének szivét a* maga érdekeihez képes íeend hódítani? Nem hizelkedik e számtalan némben — *mulier* — magának egybekelése előtt azzal, hogy gyöngédségének, szeretetének, könnyeinek, és sajátságos bölcsességének sikerülend, férjét kigyógyítani a lelki betegségekből, szenvedélyekből, mellyek rajta nőtelen korában elliatalmaztak? — Hányadik férj hallgathatja meglágyulás nélkül nejének fohászait, esdekléseit, kinek ingadozhatlan ragaszkodásáról és tiszta szeretetéről meggyőztetelt? — Nincsenek e magzatok, kik egy édes anya bájszavainak, és szívellágyító kéréseinek engedni. hódolni tudnak? A mem ezen varász - ereje-

nek hatékonyságára — efficititass — számítvák Pál Apostolnak nézetei: megszeuteltetett a hitetlen férfiú a hív aszszony által. 1. Cor. 7. 11. Az első keresztény századoknak sok nevezetes, tudós, és szent férfai a nőnem példás erkölcsének és buzgólkodó istenességének örvendetes gyümölcsei voltak. *) Ilyen számításokra építéuek, „Ilyen adatokra figyelmedének hazánk Püspökei, midőn világos szerződés nélkül is huzamos ideig egyedül a női ére nyek bájainak, és a férfi nemes kebelek fogékony ságának hallgatag biztosítéka mellett a vegyes házasságokat egyházi áldással ékesítették: remélvén, hogy a törvénynek szelíd, és kíméletes szavaiból proles masculae patris religio ne.n sequi possiul“ 17⁹/₁ art 26. §. 15. a catliolicus fél megérlendi, legszentebb kötelességét, gyanítandja magas hivatását.

*) Monika war die Mutter des grossen Angoatii der Natur nacli, weil sie ihn zur Welt gehören; sie war seine Müller auch dem Geiste nach, weil sie ihn durch ihre Seufzer, und ihre Thronen zum Leben der Gnade geboren hat, indem sie ili u von dem Herrn se ne vollkommene Bekehrung erlangte — nach Erreichung des gehörigen Alters ward sie einem Bur ger von Tageste Nahmen Patritius, der «in Hehle war, zur Ehe gcgolien, weil die calholische Kirche der Christen m*1 den Ungläubigen noch nicht für ungültig erklärt, und es sich manchmahl zugeiragen hat, dass durch ein gflnoi'gus W eih der ungläubige Mann zu dem w hren Glauben bekehrt wurde, wie e. auch bey der Monika mil dem Patritius, obwohl der spät, g Schah p. 836—7. Leben der Heil'gen I Tu Wien 1822.

Azonban számos evek tapasztalata kényteté a Püspököket észrevenni, hogy a tizenkilenczeriik század iránya ezen érdemben is nagyon különbözik a lefolyt századok jellemétől. Nem a magyar catholics egyház elvei, hanem az idők s ezekben az emberek változtak. Mire nézve egyházunk főnökei, ha csak felsőbb rendeltetésüknek intéseit mulékony tekinteteknek feláldozni nem akarják: ezentúl a vegyes házasságokból származandó nemzedéknek valóságos neveltetését világos szerződés által biztosítani kötelezvék; és azon esetben, midőn a jegyesek hasonló biztosítást nyújtani vonakodnak, az egyházi áldásnak és szertartásoknak szövetségekrei kiszolgáltatását az ő saját lelkületök és készületlenségök akadályozza, erkölcsileg lehetetlenné, sikeretlenné teszi. Valamint tehát, hogy eddigelé a vegyes házasságok különbség nélkül hazánkban egyházi szertartásokkal diszesítették, a legjobbat reménylő szeretetnek, engedékenységnek, és a vallások szivekbe helyezett bizodalömnak felhívásaiból történt: úgy a sok éves tapasztalásból merített meggyőződésen fenekló bölcsesség, és a gyászos eredmények elhárításának tágíthatlan kötelessége azt parancsolják, hogy jövendőben egyházi áldással, és beszenteléssel csak azon házassági szerződések ünnepelessenek, mellyek a catholics nevelésnek világos biztosítékaival ékeskednek. *)

*) Lásd Egyházi Tudósítások 1841. ész. lfi-ik szám. tfi-ik Aprít, Imi az is bebizonyították hogy illjen rendelet nem ütökzik honi törvényünkbe. 137 — 144. lapokon.

Győződjetek meg, Uraim! hogy valamint jelei ügyben tettét, vagy következetlenséget a Clerusnak nem tulajdoníthatni: úgy az egyházi főrendnek panaszlott intézménye merő utánozásból, vagy szeretetlenségből nem keletkezett. Nagyon hibáznátok, ha általengednétek magatokat azon, véleménynek, melly szerint egyedül csak a legújabb időkbeli porosz események szemlélete birta volna a* magyar derűst egy új eszmének elfogadására: arra tudniillik, hogy (ki nem szolgáltatása) az egyházi megáldás és beszentelés nélkülezése mellett is alakulhatnak valóságos házasságok. Azt vitatni, hogy ezen eszme — idea — csak idegen növény, melly külföldről hozatott bé országunkba: nem egyéb mint valóságos tévedés. Hol volt még akkor a német catholicusnak dicső bajnoka, a hőslelkű Báró Droste, mikor kilenczven öt év előtt, Galanthai Eszterhúzy Imre Esztergami Érsek, megyéjének Rituáléjában e képen rendelkezett: *Matrimonium in Ecelesia maxime celebran decet, sed si domi fuerit celebratum prnesente parochi et testibus, sponsi veniant ad Ecclesiam benedictionem accepturi, et tunc caveat Sacerdos ne iterum a contrahentibus consensum exigat, sed tantum benedictionem illis conferat celebrata missa?* — Vegyétek észre Uraim! hogy itt az Érsek világosan azt nyilatkoztatja, miszerint nem csak szentelt egyházakban, de polgári lakokban is köttethetnek valódi házasságok; mert így fejezi ki magát: *Matrimonium in Ecelesia maximé celebran decet, sed si domi*

fuerit celebratum praesente parcho et testibus. Vegyetek észre tovább, hogy az Érsek meggyőződése szerint a házasságot áldás és beszentalés nélkül is tökéletesen alakúknak kell tekinteni; mert azt mondja: si doini fuerit celebratum matrinionium praesente parcho et testibus, caveat sacerdos, ne ilerum in Ecclesia a contrahentibus consensuni exigat. Vegyétek észre, hogy az Érsek a jegyeseknek házasságba-kelesét, mint bevezgett önálló cselekményt, megkülönbözteti a beszereléstől, mint az anyszentegyház különös ajándékától; azt rendelvén: si matrimonium. domi fuerit celebratum, sponsi veniant ad Ecclesiam benedictionem accepturi. Vegy eték észre, hogy az Érsek mind a beszentelést, mind a házások érti miseáldozatot egymás mellé sorolja ezen rendelményében: benedictionem tantum illis conferat celebrata missa. Ha tehát, Uraim! nem vádoljátok törvényszegésről a lelkészeket azért, hogy nem minden házassági egybekelés mise - áldozattal ünnepeletik: szüntessétek meg vádjaitokat akkor is, ha bizonyos esetekben az egyházi megáldás, s beszentelés ki nem szolgálhatik; mi nem gátolván a házasságnak valódi törvényes alakulását, távúiról sem szeretellenségre, vagy a házások felek iránti lenézésre, hanem arra mutat, hogy anyaszentegyházunkal a türelemnek*) és szabadelműségnek tiszteletre méltó címere ékesíti.

* Wer mir will, was Reclit ist, kann nicht intole nnt prnnnt werden, unit wer wilus lit, eiln Ansinnen nicht befriedigen zu mlissen, von dessen Gewnlinmg ihn Pflichten abhalten elen

Ezeket fontoljátok meg, Uraim! hogy az igazságnak, és tárgyesméretnek biztos nézőpontjából Ítélnésetek az egyházi rendnek eljárásáról; ne ébresszettek terhelő gyanúsításokat polgártársaitok iránt ott, hol ezeket egyedül csak a honi törvényeknek tisztelése, és a józan vallásosságnak gvrjedelme lelkesíti.

Hírnök szerint 1841. évi Febr. 1-én nemes Gömör megyéből Kálmán törvénye némileg megsértettnek állittatik a legújabb főpásztori rendehnények által: „Fölrátának fontos támogatványául tekintí megyénk az 1100. észt. költ Kálmán királyi végzeménye Z. könyvének 15-ik fejezetét, melly azt rendelí; „Piacúít sanctae Synodo. ut omnis conjugalis desponsatio in conspectu Ecclesiae praesente sacerdote coram idoneis teslibus, aliquo signo subarrhationis et consensu uiriusqtie deret: aliter non conjugium sed opus fornicationis reputetur — annálfogva míg Kálmán idézett törvénye el nem törlöttetik, méltán lehet követelni, hogy habár áldás nélkül, de szentegyházban adassanak a vegyesházasságok öszsze“ így említett hírlapban igen mérsékelt hangon értesítő becses Úr. — Azontban Káinján törvényének tartalmából csak úgy lehelne fel lépni a kérdéses főpásztori rendelnények ellen, ha ezen szókat: in conspectu Ecclesiae, annyit jelentőknek vesszük, mintha Hlyen kifejezésekkel

sowenig; die Toleranz derjenigen ab r, welche in altos wil-
ligen, was ihnen zugemiilliet wird, müssen wir entvedí für
Stumpfheit, oder für Gewissenlosigkeit erklären.

volna szerkesztve a törvény: *in fidesia, in tempi o, in sacris aedibus, in loco cullui divino publico so-ienniter destinato*. Már pedig a törvényben foglalt szavaknak, és ezen utóbbi kifejezéseknek, nagyon különböző értelmeik vannak. Az utóbbiak igenis localitást jelentnek; de a törvény szavai csak modalitást követelnek. Tiltatik alattomoság, parancsolatik nyilvánosság. A, törvény nem arról rendelkezik, hogy jövőben minden házasságok templomokban köttessenek, hanem egyedül csak azon időkbén alattomosan, a házasságok egymás közt magános bécsjezésök mellett, tanúk nélkül köttetni érvényteleníti (*invalidare*), azt kívánván, hogy az alattomos házasságoknak boldogtalan következeik elhárítása tekintetéből „*in conspectu Ecclesiae*“ egyházi nyilvánossággal, mellyre a lelkészek, és alkalmas tanúknak jelenléte elegendő, *praesente sacerdote coram idoneis testibus*, keletkezzenek a házassági szerződések: a törvény épen úgy nem bocsátkozván a helynek kijelelésébe, valamint ezt, később a Trienti Zsinat sem cselekedte. Hlyen értelmet tulajdonít híres Jogászunk Kelemen Imre T. 1. p. 370. Kálmán törvényének, midőn ezeket mondja: „*In praesenti materia eiusmodi pugna (cura concilio Tridentino) tanto minus est meluenda, quod lex publica Hungáriáé ante concilium Tridentinum quatuor seculis, et amplius clandestina matrimonia non prohibuerit modo, verum nulla etiam esse declaraverit, dum ita constituit, ut omnis conjugalís desponsatio in conspectu Ecclesiae — fiei-et-*

„Éppen ilyen értelemben vette a magyar egyházi rend Kálmán törvényét századok óta, miről nem kételkedhetünk, ha 1745. évben Eszterházy Imre Esztergálni érseknek Rituáléjában olvassuk 153. lappon „Matrimonium in Ecclesia maximé celebrari decet, séd sí domi fuerit celebratum praesente parochi et teslibus“ melly Rituálénak előszavában a főpap még hajdani Érsek—elődeire is hivatkozik — *gy szólván „Rituálé hoc Strigoniense a Praedecessoribus nostris saepe editum — nostro jussu recusm vobis exhibemus. — Innét van, hogy a magyar egyházi Rend azon házasságoknak veszedelmes betegsége miatt polgári lakokban köttetnek, vagy mellyek eleinte alattomos érvénytelenítő — impedimentum dirimens — akadály mellett létesülvén, később, bizonyos okoknál fogva a templomon kívül, megtartván a niegtartandókat, érvényességre emeltetnek, hasonlóan in conspectu et facie Ecclesiae alakultaknak tekinti és nevezi. *)

*) *Matrimonia conscientiae absque ullis denunciati onibus coram Parocho tamen, vel alio sacerdote de Ordinarii licentia, et duobus familiarissimis aliquando extra ecclesiam — contrahuntur. Poterit Parochus utrumque excommunicatus, suspensus, aut interdictus suis parochianis (matrimonium in eunibus) valide assistere. Institutionis Juris Canonici. Auctore Adamo Prezanoczi. Töm. 2. p. 167.* A lelkész ezen helyzetben joggal be nem szentelheti a házasságokat, se neki a szentegyházban megjelenni [nem szabad, és mégis jelenléte érvényesíti a házasságot. Ezeket tanította a szerző honunkban, a* magyar k-

A keresztény isteni Mesterének tanítása szerint áldani köteles azt, ki őtet átkozza. Luk. G. 28: miért nem akarja tehát a catholicus Lelkész megoldani a vegyes házasságot? — Midőn a calholica nőszemély ünnepélyes felszólítás után komolyan (serio) azt nyilatkoztatja, hogy magzatait, kiket a törvény catholica hitben neveltetni enged, olly vallásban fogjanevelni, melly a catholica hitet tévelygőnek, igazságtól eltérőnek nézi; azon szándéktól vezetetik, hogy mennyire tőle függ, s szabadságában áll, szaporodjék olly egyéneknek (individua) száma, kik a catholica hitet tévelygőnek, igazságtól eltérőnek tekintik. Ilyen catholica nőszemély, ha érett megfontolás után telt kinyilatkoztatásával ellenkezésbe jőni nem akar, ollynemű áldást kíván, melly kijelentett szándékát, az az, némelly magzatinak a' protestáns vallásban! neveltetését foganatosítsa; áldást kér azon szándékára, miszerint olly nemzedék létesüljön, melly a catholica Egyház tanítását alaptalannak, elveit hibásoknak, meggyőződéseit ábrándozásnak tartandja, hirdetendi; áldást kér azon törekvése, hogy Ő általa polgárok neveltessenek, kik Jésust az oltári szentségben imádandónak, az Anyaszent-

tud. Egy elembe, több évtizedekig nyilvánosan: mind e mellett mégis senkinek eszébe nem jutott, Kálmán' törvényének megsértéséről vádolni a Jogászt. — Talán táraim! ezután a szegény vakoknak megtiltani akarjátok a házasságokat, minthogy világtalanságnk miatt Ecelesiam conspicere non pos.iUnt.

egyházat csatalkozhatlannak nem hiszik; kik tagadják a purgatóriumot, hét szentséget, az isteni hagyományokat, az elégtétel szükségét; áldást kér azon nézetek terjesztésére, mellyekből, hogy többet ne mondjak, a catholica Anyaszentegyház hilágazatának lenézése következik: ¡Ilyen áldást kíván egy catholica nőszemély; ilyen áldást kíván magától a* catholica Egyháztól! Miképen lehetne ezen kívánság tellyesíthető, miután a képtelenségnek czímerét világosan homlokán viseli? Ezt kívánni nem egyéb, mint áldást kívánni a catholicisinustól azon szándékra, hogy a catholicismusnak terjedése akadályoztassék, annak tekintete, befolyása, jótékony-sága szűkebb térre korlátoztassék. *)

*) Mondjátok meg Uraim! elnczeni e a Gazdasági Egyesülői, ha valamely tagja az egcsz társulatnak nevében jóváhagy, és megerősít egy szerződést, inelly a Gazdasági Egyesület iegüdvesb céljait minden bizonnal felfogatja? Ezt semmi esetre a többi tagok hallgatással el nein mellőzhetik; sőt ilyen cselekvésnek ellenmondani köteles volna az Egyesület. Miképen követelhetitek tehát Uraim! a calholicus Lelkészektől, hogy ők az Anyaszentegyháznak törvényeivel, céljaival, szándékával, rendeltetésével összeütköző, óvás nélkül vegyes házasságokat az Anyaszentegyháznak tekintetével megerősít sék, annak nevében jóváhagyják, és egyházi áldásokkal diszesítsék? Ha a calholicus Lelkészek ezt mívelnek, azonnal magokat világos ellenkezésbe tennék mind tulajdon muggyöződésökkel, mind a lelkeszi hivatallal, mind a catholica Anyaszentegyházzal.

Megváltónk imádkozott ellenségeiért; áldást mondott azokra, kik őtét átkozták: de nem azért, hogy az Üdvezítő által terjesztetni szándéklott igazságoknak elnyomása nekik sikerüljön; nem azért, hogy ők a kereszténységet ki irthassák; hanem, hogy e belüli törekvésüknek balgatagságát megismerhessék és józanabb, nemesebb gondolatokra világosuljanak. Valamint mi is kötelesek vagyunk áldani ellenfeinket, imádkozni üldözőinkért, de nem azon özeiből, hogy ők rajtunk boszszújokat tölthessék és ellenünk intézett fondorkodásaikban Istentől megsegíttessenek, hanem hogy az isteni kegyelem szelidebb érzelmeket ébreszsen az ő belsejükben szélülről megvilágosítva, általláthassák azt, mennyire ellenkeznek ármánykodásaik az észszerű keresztény szeretet súgalmaival. így történik, hogy ámbátor a catholikus Lelkész nem áldja meg hivatalosan a vegyes házasságokat; ünnepélyesen nem imádkozik a jegyesek alanyi szándékának — subjeeliva intentio — foganatosítása érdekében mert az ő lelkületükre alkalmazható, az ő egyéniségükkel — individualitás — összehangzó áldás, és imádság nem találta a Rituáléban; nem találta pedig azért, hogy elveink folytathatnánk össze ne ütközzünk az Ő imádságának ezen ígéivel; jöjjen te országod, Mát. 6. 10, de e nélkül láthatatlanul mégis égő fohások emelkednek szívéből az egyházi tisztnek a mennyei Felséghez; mikép a vegyes házasságba lépők elnyerhessék azon «Halasztókat, mellyeknek működésével az imálandó gondviselésnek céljaihoz, és a

kinyilatkoztatott igazságoknak szentségéhez simuló meggyőzések fakadhassanak az ő kebelükben.

A királyok legjobbjának bölcs kormánya alatt három évtizedek óta a csinosbulásnak, a nemzeti kifejlődésnek, a polgári jólétnek mezején bámulandó sikerrel haladtatok, Uraim! Annyi jelest, annyi szépet, annyi hasznost több századok nem is álmodtak, mennyivel ti néhány évek alatt büszkeségieknek tárgyát, szeretett hazátokat megajándékoztátok. Örök hálát vívtatok ki magatoknak a nemesebb honfikeblekben; neveitek óltaladatvák a halhatatlanságnak; dicső eredményekkel koronáztattak emberbarát! törekvéseitek; virágzó intézetek, melyeknek teremtoi vagytok, mosolyognak reátok, ha visszaneztek megfutott pályátokra. De hivatások még egészen nem lellyesítettet. Építetek gőzmalmokat, emeljetek czukor, bőrszőnyeg, gyolcs, olaj- s a t. gyáratok kapcsoljátok egygé az országot és annak fővárosit lánczhidakkal, varázsoljátok a sivatagokat erdőkké, kertekké, édennek, szárítsátok ki a mirigyves tavakat, fékezzétek a Duna árjait, virágoztassátok a selyemtenyésztést, fedezzétek fel a marhadög eleni óvszereket, bővöljetek hazánkba jó utakat, csatornákat, vaspályákat, tanítsátok meg a pórt földeit okosan művelni, borait szűzen készíteni, értelmesen gazdálkodni; biztosítsátok az adózó népet legvadabb zsarnokok, a falusi bírák, esküdtek szívtelenségből; ezek, Uraim, és ezekhez hasonlók a ti sikerdús elemetek, itt haladjatok; de a katholica anyaszentegyház ügyeit

bízzátok azokra, kiknek mondatott: Vegyétek a sz. Lelket, a mint küldött engem az Atya, én is küldtek titeket. *)

A Reversálisok törvényelleniek. Lásd a somogyi felírást a Hírnök 15. számában 1841. Febr. 22.

Hogy azon vegeyházassági esetben, midén a férj nem catholicus, a fimgazatoknak niellyik vallásban! neveltetése felett némi egyezkedések, bizonyos alkudozások keletkezhessenek a házasulandó személyek között: azt tagadhatatlan világossá-
gai következtethetni a törvény szavaiból: „si mater fuerit catholica, tūm nonuisi proles inasculae patris religionem sequi possuni“. Ha a fimgazatok a

*) Ezen semmi emberi hatalom által el nem némílliató ígékert, még protestáns kormányok is méltányolni luilják. Lásd Cnbincts-Ordre in Prcussen vom 28. Januar 1838. „Bescheidene Erkundigungen sejen dem catholischcu Seelsorger nicht verboten, und glaube derselbe, die katholische Trauung nicht vornehmen zu dürfen, so entscheide zwischen ihm und dem katholischen Brauttheile, welcher allein darüber Beschwerde zu führen, befugt ist — nálunk a megyek szóliosei hatalmaskodva bele avatkoznak — der Diöcesaii-Bischof, bei dessen lusspruch es alsdann sein unabänderliches Bewenden habe, ohne dass ein Verfahren bei den Statsbehörden statt finden soll. Diesem uach ist also den Katholischen Pfarrgeisllieicicii allezeit gestattet, auf jedem gesetzlichen Wege nachzuforschn, ob nach den Grundsätzen der katholischen Kirche der Einsegnung einer gemischten Ehe nichts in Wege stehe, und wo (liesclben in dieser Beziehung eine Bcniiiiigiug nicht zu crlangeu vermögen, und die kirchliche Einsegnung der Ehe nicht vornehmen zu dürfen glauben, werden sie dem katholischen Brauttheile überlassen, von der Befugniss der Beschwerde gegen den betreffenden Pfarrer bei seinem Diöccsau-Uischof Gebrauch zu machen, dem alsdan ausschliesslich die Entscheidung in der Mache zusteht.

nem-catholicus atyának vallását csak követhetik: akkor ugyanezen fimagzatok nem catholicus atyának vallását követni nem tartozik; nem tartozván pedig illy nemzedék atyának vallását követni, bizonyosan anyának hitét is követheti. A törvény tehát felhozott esetben a finemzedéknek mellyik vallásbani neveltetéséről elhatározólag nem rendelkezvén, a szülők vallásai között szabad választást enged. Kérdés csak arról lehet, kiket és milyen mértékben illet a választási jog? Hogy egyiket a szülőknek vallásai közül szabadon választhassa maga a nemzedék: azt erre bízni nem lehet. Mert ezen esetre ötöt, vagy elébb mind a két vallásban kellene oktatni; hogy miután mind a kettőnek elveit, tanjait felfogta a gyermek, azokat öszszehasonlítván, önmeggyőződése, vagy szeszélye (Laune) szerint magát valamelyiknek követésére elhatározza: vagy kereszttség és minden vallásos nevelés nélkül kellene a gyermeket hagyni mind addig, míg maga érezvén a religiónak szükséges voltát, benső ösztönből megtenné azon lépést, melly őt oda vezetné, hogy szüléi vallásainak egyikét magáévá tegye. Már a gyermeket», akár egyszerre két vallásban nevelni, akár semmi vallásban sem nevelni; öszszeütközik mind a törvénnyel, mind a szülők legszentebb eredeti tartozásukkal. — Ezeknek folytában a szülőket egyedül illetheti azon jog miszerint nemzedéküknek vallása felett szabadon intézkedhessenek a törvény által kijelelt körben.

E képen honitörvényünk a házasulandó feleket szabad térre vezetvén, az atya nem kevesebb joggal, mint az anya, követelheti, hogy gyermekek az ő nem-catholica vallásában neveltessenek. Az igen természetes dolog, hogy a házasok saját vallásos meggyőzéseiket, mint legdrágább kincsöket, azokra igyekeznek általszállni, kik nevüket, címjeiket, vagyonukat öröklni fogják. Ebből az következik, hogy a vegyes házasságban élő szülőknek e belső buzgalmaik majd minden órában egymást korlátozhatják, egymásba ütközhetnek: hacsak világos szerződés által a határok ki nem jeleltetnek, mellyek között a szülőknek vallásos buzgalmaik háborítás nélkül működhessenek. Ilyen szerződést csak azon házasfelek nélkülözhetnek, kik közül legalább egyik lehesen hanyag, és egykedvű (indifferens) azon religio iránt, mellyhez külsőleg csatlakozik. I) e a hol mind a két nemző a vallást igazságnak, valóságnak tekinti: bizonynyára mind a kettő komolyan (serio) fog magával arról tanácskozni, engedhető által, és megnyit természetű jogaiból házasfelének? Ha buzgó protestáns atya fiát protentánsná, és jó catholica anya ugyanazon fiát catholicussá igyekszik nevelni, mind a kettőnek igénye (Anspruch) a törvényen alapulván, lehet e ezen okosan csudálkozni? De mind a két résznek szándéka nem valósulhatván, egyiknek el kell magát szánnia jogfeláldozásra; Ilyen áldozatot pedig csak azon házasféltől várhatni, ki a nélkül, hogy önnön magával, és val-

lásos rendszerével következetlenségbe vagy össze-
 ütközésbe jőjön, jogát házastársának kedvéért fel-
 áldozhatja. Már ezen szempontból kiindulva, a pro-
 testáns férj könnyebben hajolhat neje kívánságára,
 mint ez amazé: mert a potestans a maga Confes-
 sióját úgy tekinti, mint egy rendszert (Systema), melly
 tanjait, elveit, szertartásait észből, természetből, és
 isteni kinyilatkoztatásból merítvén, egyedül az em-
 beri okosságnak, és tudományosságának kormánya
 alatt létesült; a catholicus ellenben religióját úgy né-
 zi, mint egy rendszert, melly'ugyan tanjait, elveit,
 szertartásait szinte észből, természetből, és isteni ki-
 nyilatkoztatásból meríti; de az emberi okosságnak,
 és tudományosságának Isten általi vezettetése mellett
 alakult. Coetus dootorum catholicae religionis a Deo
 regitur). Ennek folytában a protestáns atya igen jó-
 zanul gondolkozik, midőn az ő Confessiójában létező
 tanítói karnak nem tulajdonít csalatkozhatlanságot; de
 a' catholica nőszemélyt tulajdon vallásos rendszere
 kényteti arra, hogy az egyházi tanítók egyetemében
 a csalatkozhatlanságnak jellemét (Cliaracterem infal-
 libilitatis) feltalálja, és tisztelje. Világos tehát, hogy
 a protestáns atya fimagzatját minden következetlen-
 ség nélkül religioi tekintetben catholica hitestársának
 átengedheti; mert noha személyes nézetei szerint
 maga a⁵ Protestantismus rendszerét jobbnak tartja,
 mint a cathoücismust: mégis kénytelen megváltani
 hogy az ő vallásos meggyőződése tárgyilag (ob-
 jective) hibásak lehetnek. Ellenben a catholica nő
 (uxor) saját meggyőződése szerint, valamint hit-

beli rendszerét tárgyilag is valódinak, igaznak tartani, és a Püspökök egyetemének (Universitati Doctorum) tanítói szempontból csalatkozhatlanságot tulajdonítani köteleztetik: úgy a legnagyobb következetlenségnek szemrehányása nélkül születtjét a protestáns atyának vallásos nevelés végett által nem engedheti. Kívánni tehát, és adni reversalist, szabad.

„Miképen lehet a magyar egyházi rendnek az említett törvénnyel ellenkezőleg azt állítani, mire a felhozott pásztori körlevelek is mutatni látszanak, hogy t. i. az illyes vegyes házasságok valóságos szentségnek nem tekintethetnek.“ Lásd századunk 15. számát 184!. Febr. 22-én. Nemes Zala Vármegye felírása. — Engedelemmel légyen mondva Uraim! ilyen állítás a pásztori körlevelekben nem találhatik. — A fellebb előadattakból kitetszik, hogy mind a trienti Zsinat határozatait, mind az esztergami Rituálé intézményeit egybevetvén az érintett házasságokkal és házassági kötésekkel, azokat szentségnek nevezni lehet. De, fontoljátok meg Uraim! más a szentséget felvenni, más abban méltóképen; az isteni szerzőnek és az anyaszentegyháznak intézete szerint részesülni. Csupán a felvétellel a catholica anyaszentegyház, de a szentségeknek *szerezője* is meg nem elégszik; mert az illő készület nélküli pusztá felvétel szentségtelenítéssel járhat, a szerint, mint már Sz. Pál megjegyzette, hogy ki az úr testét méltatlanul eszi, ítéletet eszik magának. Ez az a nézőpont, mellyből a catholica anya. szentegyház a szentségeknek kiszolgáltatásában és

a házasságnak helybehagyásában s megszentelésében kiindul. Ellenkező nézet a kegyelemnek eszközeit — Sacramenta — lealacsonyítja, és a tiszta erkölcsnek előmozdítására tehetetlenekké teszi. A törvény tehát, midőn a vegyes házasságokat igazi catholicus értelemben szentségeknek nevezi, a most kifejtett igaz fogalmakat nem csak ki nem zárja, hanem inkább állításában befoglalja. Mi pedig egyéb a püspöki rendelkezéseknek summája mint éppen ezen catholicus fogalmaknak következetes kifejtése, magyarázása?

Ugyanazon egyházi férfiak, kik a törvénynek ellene mondtak, kik annak hosszas vitatásaiban olly nagy részt vevének, kik a törvényhozás célját, akaratját, értelmét bizonyosan ismerték, habozás, vagy kényszerítés nélkül megáldottak minden vegyes házasságot; ezt cselekvők utódaik 50. éven keresztül— és most egyszerre az egyházi rend a törvényt — a nélkül hogy abban legkisebb változás történt volna — máskép akarja magyarázni“ Lásd ugyanott mint fellebb. —

A mit Uraim! itt az egyházi rendnek szemére vetni akartok, azt bém bizonyítani soha sem fogjátok. Avagy nevezétek meg különösen azon Püspököket, kik a vegyes házasságokat nem mondom habozás, vagy kényszerítés nélkül, hanem általában tértetvények nélkül ők magok megáldották volna. Erre a Püspökök között nehéz lesz példát mutatnátok. Valójában, ha olly könnyen, minden habozás, kényszerítés és tértetvények nélkül a ve-

gyes házasságokra kiszolgáltató az egyházi áldás, miért panaszkodtak mindjárt 1792-ben a királyi felséghez intézett folyamodásukban a Protestánsok, hogy nem kétes jelek mutatnak arra, mikép némely megyés Püspökök nem máskép engedik a vegyes házasságoknak kötését, hanem ha előbb reversalisok adatnak a gyermekeknek catholica neveltetésökről? Mire mutatnak a reversalisok iránt már 1791-ben kiadott, és azután olly sokszor ismételt felsőbb rendeletek? INiem tetszik e ki azokból világosan, hogy a reversalisoknak kívánása a catholicus Lelkészeknek szüntelen szemek előtt forgott? Azonban a Püspökök gátot nem vethetvén, a catholicus elvek sértegetésének, legalább a Plébánosoknak gyakran szívökre kötötték, hogy a vegyes házasságokban a catholica házas személyeket gyermekeik nevelése iránti kötelességökre emlékeztetni el ne mulassák; és ha mégis megengedték, vagy inkább elnézték, hogy a megáldásnak kedvezése oda is kiterjesztetnék, a hová annak kiterjednie nem kellett volna: ez türelem volt, nem megegyezés — *patientia, quam adfert necessitas, non voluntas* — de minden türelemnek határa van abban, ha az okok, mellyek azt javallották, megszűntek; s éppen ez az eset forog fen a jelen tárgyban. Ugyanazért, ha az elébbi Püspökök mostanság élnének, éppen azt jennek, a mit a mostaniak tesznek. — Hogy időközben a törvényen változás nem lön, ez a catholicus főpásztoroknak rendeletökre nézve akadályt nem tehet Eddig sem polgári törvény rendelte az

áldásnak akár behozatalát, akár folytatását, akár módját, akár feltételeit. Az Egyház hozta be; létele, módja attól rendeltetett el; tehát ahhoz tartozik elintézni azt is, hogy az áldás, a catholica anyaszentegyháznak elveihez képest, mikor, mi módon, és kikre adattassék?

Vannak ma is vegyes házasságok, mellyék felett örökdik a törvény szelleme; mellyekben a catholicismusnak törvényszerű kímélet, elsőség, tisztelet megadatik; mellyekben a catholica nőnek vallásos igényei (Ansprüche) tiszteletben tartatnak. De mind Isten, mind emberek előtt világos, miilyen arányban (proportio) vagyon ezeknek száma azon vegyes házasságoknak mennyiségéhez, mellyekben a válás miatt elszakadozott polgárokat, keresztény szeretet által őszpontosítandó törvénynek célzata meghusítatott; mellyekben a catholicismus még egy tolerált vallásnak jogaitól is megfosztva szomorog. Vannak vegyes házasságok, mellyekben a catholica nőnek hitbeli meggyőződéseiről, nem mondom sajnálat, de lenézés és utálat oltatik mind a két nemen levő magzatok szívébe. Többnyire ilyenemű vegyes házasságokban, a férjnek maga alkalmazásából, igen könnyen észreveheti képzelt édeni álmaiból, a valóságnak nyomoraira felébredt némben (mulier), hogy az ő hite ábrándok, babonák, balgaságok, képtelenségek szövevényének tar tátik; észreveheti, hogy a törvény által is az ő vallásának részére biztosított kímélet, tekintet, s némi elsőség házassági köréből ámitó agyváz-

kint (phantasma) elenyészett. Ha a férj egy catholicus könyvet pillant meg nője birtokában, ő annak minden lapján a szentek imádását, a római Pápa csalhatatlanságát véli olvasni, és öntetszetes (selbstgefällig) göggel löki el magától. Csak Isten lehet megmondhatója, hányszor kénytelen a nő sóhajtani, hányszor pirulni, hányszor elkeseredni, hányszor könnyekre fakadni férjének mardosó észrevételei miatt; sokszor hetekig, sőt hónapokig a religio külső vizasztalásainak nélkülözésére (Entbehung) látja magát kárhoytatva a házi csend fenntartásának kedvéért; hogy férjének keserű gúnyait kikerülhesse, a vallásnak különben mindennapos gyakorlásait néha huzamos ideig nem élvezheti, az anyaszentegyháznak parancsai, rendeletei iránt viseltető hódolatát nem nyilváníthatja. így sinlődik a szegény catholica nőnek és anyának bánatos szívében a catholica hitnek virága, fris lég (aér) és elevenítő harmat nélkül, kitétetve a tövein és levelein rágódó férgek dúlásainak. ígérhetünk e ezen környülményekben szerencsés sikert a nemzedék törvény szerinti catholica nevelésének? Midőn az anyának csak titkon és sírva szabad elmondani az anygali üdvezletet: akkor valójában a kisaszszonyka sem okoz nagy örömet édes ura attyának a catholica liitágozatok betanulásával. *)

*) Saját tapasztalásomból tudom, hogy némely protestáns a catholicismust még ma is pogány hitnek nevezi, és azt oly korán teszi gyermekei előtt utálat tárgyává, hogy nem rég volt alkalmam hallani négy éves leánykától e szép szavakat: nekem is kell A. u. C, de nem pápista A. R. !!

Ezeket megfontolva túlzás nélkül szabad, sőt kötelesség kimondani, hogy a reversalis nélküli vegyes házasságok jelenidőkben a catholica nevelésnek nem kedvezők; olly kertek azok, inellyekben a catholica religiónak növénye ritkán, igen ritkán díszük, igen ritkán virágzik; többnyire elaljasodik, vagy kiszárad.

Altaljában, milly veszélyesek legyenek a vegyes házasságok a catholicismusnak, melly kedvezők, és kívánatosak ellenben mind a protestáns, mind a catholicus Deistáknak és Indifferentistáknak, arra legnagyobb legvilágosabb bizonyítmányok az uralkodó hazai mozgalmak, és napi események, miksei int a vegyes házasságoknak minden színezettü baráti mindent elkövetnek, mindenre elszárvák, mindent megkísértenek, mindenhez kapkodnak, az eget és földet, a thrónust, és oltárt mozgásba hozzák, hogy kedvelt vegyes házasságaik jövendőben is az ő céljaik szerint tenyészsenek, divatozzanak. E hez járul, hogy a vegyes házasságoknak kötésére leginkább csak világi, anyagi combinatiok, és fényes jövendővel kecsegtető családi viszonyok, nexusok reményei által szokták magokat néinelly protestáns férjek elhatározni; hogy sok évek tapasztalata szerint többnyire a vegyes házasságok nem voltak egyebek, mint a legérzéketlenebb indifferentismusnak lealacsonyított gyárai, vebiculumai; hogy végre, ha maga a protestáns férj önkint jó lélektől nem vezéreltetik, már alig lehet reménylenni, hogy valamelly panasz esetében megyei ha-

túságaink a tértvények kötelező erejét fentartandják, mert már sokan közülük vallásos tekintetben elállottak ama törvényes elvtől: contractus contractibus legem ponit.

Míg a catholicus Püspököknek szemek vannak: ezt látniok kell; míg hittel és lelkiismerettel bírnak: ezt minden, törvény nem tiltotta útakon és eszököckkel, kemény felelet terhét maga után vonó dolognak hirdetni, bélyegezni, szoros tartozásuk* míg szent kötelességükről fogalmuk (conceptus) leend: erre hiveiket ligyelmeztetni erkölcsileg kényszerítettnek. Ez a természet törvényéből és Istennek örök igazságából folyó, minden gyanúsításoknál magasabb, és tágíthatlan rendeltetése az egyházi rendnek; ebben nemes Zala vármegye által magasztalt főpapok is, ha élének, és tanúji lehelének a szívetrázó tapasztalásnak, a mostaniakkal kezett fognának. A catholicus hívek pedig, ha igazán ismerik, és tisztelik vallásukat: Főpapjaiknak e részbeni buzgó emlékeztetésökkel hálával veendik; és ha az egyházi felsőségnek Istentől eredett halai* mátt méltányolni tudják; rendeleteiknek örömmel hódolandnak; ellenkező esetben a legnagyobb következetlenségnek (in consequentia) martalékul engedik által mind személyüket, mind gyermekeiket.

Nemes Zala megyének feliratában minden szó majd ráfogást, majd gyanúsítást, majd rémítést, majd tévedést, majd tudatlanságot, majd terhelő vádakat árulván el, (Lásd századunk 16. számában

1841. Febr. 25.) csak néhány általános jegyzésekre szorítkozom. *)

Ha országszerte fenszóval tartózkodás nélkül kiinondatik még Uraim! teremeitekben is, hogy az ősiség törvénye századokon keresztül akadályozza honunkban az anyagi jólét kifejtését és emelkedését; miért ne volna szabad azt nyilvánítani, hogy az 179/1 törvény 15. §-ának káros, és lankasztó hatása, ötven éveken keresztül késleltette a valóságos érzés erejének, és gyöngédségének felvirágzását. Már csak az is kipótolhatatlan veszteség, hogy öszszevéve minden törvényhatóságaink palotáit, az idézett §-us feletti viták számtalanszor megújítva, mindég hasznos eredmény nélkül, mindég a két félnek kölcsönös ingerültségével, ezer meg ezer órákat elnyeltek, mellyeket különben a közigazgatás tárgyainak bölcs elintézésére, és az igazság boldogító kiszolgáltatására Iehete szentelni. De azért a pásztori körlevelek által nem nyomalik bűnnek bélyege polgári törvényünkre, hanem veszélyes álmából felrázattstik azon könnyelműség (Leichtsinn), melly hideg megfontolás nélkül anyagi élvezet (Genuss) után kapkod, és nem képes átlátni, hogy a törvényeli visszaélésnek áldozatává süllyesztetik. A pásztori körlevelek nem kezdnek a valóság nevében valami titkos és mély keserűségű har-

*) Nemes Zala megyének a körlevelek ellen támasztott méltatlan vadait igen jelesen megczálolja egy györmegyei áldozópap az 1841. évi századunk 28. számában April 8-án.

czot törvényeink és közállományunk ellen; hanem, lánczsörgetés és pénzbírság nélkül szelíd, édesatyai intéseket csepegtetnek a hívek szívébe azok ellen, kik a honi törvénynek ürügye (praetextus) alatt a catholica anyaszentegyháznak, és a kijelentett vallás közállományának védfalait megrendíteni, szédülni igyekeznek. A pásztori körlevelek nem hozzák a polgári törvényt özszeütközésbe a lelkiesmérettel, hanem a polgári törvénynek oltalma alatt, és erejénél fogva, akarják visszahelyezni az elalélt lelkiesméretet természeti jogainak birtokába.

Hol vagyon Uraim! codexünkben olly törvény, melly által egy magyar hölgy vegyes házasságra kényszerítettik? tellyes szabadsággal választ ő magának férjet, legyen az calholicus, vagy nem catholicus; a törvényszabta körben független és önkényes a nőszemélynek választása. Mivel pedig férjének saját személyét bocsátja hatalmába, joga van a hölgynek, tetszése szerint kikötni a feltételeket, mellyek alatt jövendő férjéhez kíván csatlakozni. A törvény pusztán csak azokra nézve szabály, kik magokról gondoskodni vagy nem tudnak, vagy nem akarnak. Ha valaki a törvény szellemében (spiritus) magáról rendelkezik, hogy később lépését meg ne gyászolja, szabadon kérhet tanácsot bár kitől, szabadon olvashat nyomtatott könyveket, vagy Írott értekezéseket azon érdemben, melly őt érdekli, és foglalatoskodtatja. Ha már a nyert tanácsnak, vagy olvasott értekezésnek megfontolása következésében

a hölgy egy bizonyos férfinak kezét nem ajándékozhatja; ha olvasás, elmélkedés által rendbeszedett lelkiismerete, s meggyőződése szerint a polgári törvényből eredett szabadságnak eséteben, akár jobbra, akár balra határozza magát: akkor valamint a hölgynek lelkiismerete a törvénnyel nem ellenkezik; úgy a könyvszerzőt, tanácsaiét, pásztori körlevelet, mellyekből a házasulandónak okulni, vagy nem okulni mindenkor szabadságában áll, törvénytörőnek szidalmazni nem szabad, nem lehet. Ha a lelki esméret azt sugallaná; te semmi esetre nem teheted magadnak üdvessé a vegyes házasságot; a törvény pedig azt parancsolná: te köteles vagy vegyes házasságba lépni; így jőne a polgári törvény ellenkezésbe a lelkiismerettel. De ilyen esetben nem vagyunk.

Valamint honi törvényeinknek paizsa alatt szabad vegyes házasságba lépni, s minden megszorítás e részben törvény elleni; úgy szabad az aqisítornak szerzeményéről tetszése szerint intézkedni, s ezt nem szabad akadályozni. De vallyon nem szabad e felrázni az aqisítornak alvó lelkiismeretét? nem szabad e neki megmondani, hogy Isten, és természet törvénye ellen visszaélhet a polgári törvény által biztosított jogaival? nem szabad e ölet emlékeztetni a kétségbeesett törvényes feleségnek könnyeire, kit koldulásra, éhségre, mezítelenségre juttathat? az ártatlan magzatok sírásaira, kiket az illendő nevelésnek és jövendő boldogulásnak eszközeitől megfoszthat? a szűkölködő, éhező

rokonok elkeseredésére, kik iráni hideg szivéből a könyörületesség érzelmeit számúzheti? kinek jutott valaha eszébe azt törvénysértésről; közállomány elleni zendülésről vádolni, a ki egy megjegesedett kebelű aquisitorban a természetnek, méltányosságának, szeretetnek, részvétnek nemesebb érzelmeit felébreszteni bátorkodott? — Joga van a catholica személynek vegyes házasságra kelni, valamint joga van kölcsön adott kétszáz pengő forintját adósától rövid úton visszavenni. De vallyon a hitelezőné nem élhet-e vissza ezen jogával az isteni, és természeti törvények megtapodására, égbekiáltó cselekedetek elkövetésére? vallyon nem szabad-e a lelketlen hitelezőt törvényben gyökerezett hatalmának olyan gyakorlatára figyelmeztetni, mellytől vissza borzad az emberiség? vallyon törvénysértés e, közállomány elleni zendülés e ilyen hitelezőnek lelkiismeretére hideg vizet önteni, hogy, mint az oltatlan mész, felforjon, szétpattogjon és füstölögjön? vallyon a legutálatosabb polgári gonoszság e ilyen embernek fülébe súgni mind azon borzasztó hangokat, jelenéseket, kitöréseket, melyekre kétségbeesése ragadja az adóst, midőn a törvény végrehajtóitól hurczoltatik, mezítelenítetik, fosztogattatik? Figyelmezzetek Uraim! valamint ez nem törvény és közállomány elleni harcz: úgy a pásztori körlevelek sem ütköznek honi törvényünkbe, közállományunkba.

Uraim! eddig azt hirdettétek, hogy a catholica egyháznak elvei — principia — a házasságok

érdemében igenis szigorúk: most már állítjátok, hogy azok által csökkenni fog a házasságok tekintete es tisztasága! pedig meg van mutatva, hogy, mit a pásztori körlevelek követelnek, az mind régiség, nem újság. Mik legyenek a keresztény házasság lényeges kellékei, — essentialia requisita — mik nem; azt a Püspökök minden időben hirdették, soha el nem hallgatták. Vagy talán a trienti Zsinat canonjaiba a panaszlott körlevelekből szivárogtak által a házasságot tárgyozó végzemények? Talán Kopácsy József esztergami Érseknek oktatásaiból kölcsönözte Eszterházi Imre esztergami Érsek Rituáléjában találtató ezen állítást: *sacrato tempore nuptiarum solennitates prohibilas esse: úti nuplias benedicere etc. Malrimonium aulem oinni tempore, contrahi potest. pag. 153. *)* — Sajnáljátok, és féltetek a következésektől, hogy ezek közbeszédék, és tanácskozások tárgyaivá levének! De ki ennek oka? Ti magatok Uraim! A ti theológiátok, mellyel töltött termekben, égve a köz taps, és hir vágyaitól, a Püspökök kisebbítésével prédikáltatok, kényteté az egyház főnökeit előállani azon tanokkal, mellyeket az anyaszentegyház évszázadokon keresztül híven őriz kebelében, s mellyek soha sem lit-

*) Ha Eszterházy Imre 100. évek előtt azt tanította, hogy minden időben szabad házasságot kötni: de bizonyos időben még catholicusok között keletkezett házasságot sem szabad hészentelni: mi joggal vádolhatjátok líraim! törvény elleni újításokról a pásztori körleveleket, midőn rendelik, hogy némelly egyes házasságokat nem kell bcszealelni?

koltattak a tanulni kívánok előtt, azon isteni parancsnak engedelmeskedvén: „mit nektek a setében mondok, mondjátok világosságban; s mit főletekben hallotok, prédikáljátok a héjazatokon. Máté 10. 27. Az egyházi rend meg vagyon győződve, hogy a bölcs gondviselés színlett aggodalmaitok mellett is a házasságok tekintetének emelésére. és a tiszta erkölcsiségnek terjesztésére s biztosítására használni tudandja a kornak súrlódásait — köszönettel veszik a magyar főpapok, hogy miután őket híveik előtt vétkes újításról, sértetlenségről, törvénysértésről, közállomány elleni tusakodásról vádolni, a haza és királyi előtt gyűlöletesekké tenni szíveskedtetek; kegyesek is vagytok aggódni arról, nehogy csökkenjen a tisztelet, mellyben a vallás tanítójának a nép előtt állani kellene — Hála nagy-lelkűségteknek!

Felségesen mondjátok Uraim! hogy a tiszta vallásosság nem üldöz, nem kárhoztat kímélés nélkül; nem gyilkolja meg a szeretetet.*) Tegyétek hozzá: a tiszta vallásosság eltűri a vélemény-külömbiséget, tiszteli a lelkiesméret szabadságát, nem magyarázza elfogultsággal a törvényeket, nem nevezi a kötelesség tellyesülését szere tétlenségnek zendülésnek. Tegyétek hozzá: a tiszta vallásosság, elveinek terjesztésében, nein vetemül terrorismus

*) Nemde Uraim! szemléiből felirástokat is azúrt Készítenétek, mivel nem akarjátok meggyilkolni azon szeretetből, mellyel ó felsége és magyar alattvalói az egyházi Kendhez viseltetnek!

ra, nem bíbelődik lelki ügyekben polgári bírák nevezésével, törvényszék alakításával, jószág elkobzásokkal, méltóságtól! megfosztásokkal, pénzbírságokkal; mert tudja, hogy illy eszközökhöz nem vallásosság, hanem csak képmutatás, rossz szándék, vagy vakbuzgalom folyamadhatik. Tegyétek hozzá, — igaz, hogy ez már szakotokba — Fach — nem tartozik — a tiszta vallásosság, honoljon — habitet — az akár férjnek akár nőnek kebelében, niegesmeri önhibáját, átlátja nagyságát tévedéseinek, nem titkolja el maga előtt könyelműségének szomorú eredményeit. De azért nem rohan kétségbe; érzelő borzadalmak által tévutakra sodortatni magát nem engedi: mert ismeri az irgalomnak Attyát, kinek karjai a bűnbánat ölelni mindenkor hajlandók. A tiszta vallásos nő sem férjétől nein iszonyodik, sem gyermekét nem löki el magától, sem szél nem szaggatja házasságának szent kötelékeit; ő megmarad övéinek körében, sőt megkell maradnia: hogy a kik talán szemlélői voltak tévedéseinek, vagy gyarlóságnak, az ő megtérésének is lanúji lehessenek. A tiszta vallásos nő saját személyében tünteti fel a jó példának, a töredelmes bűnbánat jelenségeinek varázserejét; hogy a férj hitestúrsában, a gyermek édes anyyában, a tiszta vallásosságnak bájtellyes alakját szemlélhetvén, a tiszta vaklásossággal ők is megbarátkozzanak. Jegyezzétek meg Uraim! hogy a tiszta vallásosság értesülve van arról, mikép a férj és magzatok iránti higgadt szeretet, bánatnak tárgya nem lehet; sőt inkább

a nőnek és anyának tiszta vallásosság által vezetve, kormányoztatva, egyedül ezen szeretet képes jóvá tenni a vegyes házasságokban mind azon kötelességtől! eltéréseket, mellyek a könny elírésnek sugalmaiból eredhettek. A tiszta vallásos nő még akkor sem szédül kétségbeesésig, ha a feloldozást nyomban el nem nyerheti, tudván, hogy ez nincs véggépen megtagadva, hanem csak elhalasztva addig, nu'g az isteni bocsánat hirdetője a bűnbánónak külső és tartós huzgólkodásából, a léleknek, és szívnek Istenhezi benső ragaszkodása felelt józan Ítéletet hozhat, sőt a tiszta vallásosság előtt, még a feloldozás el nem nyerhetésének ideiglenes esetében is, esméretes az üdvesség horgonya, esméretes az isten bocsánat záloga, niellyeket a töredelmes szív mindenkor utolérhet, mindenkor feltalálhat a tökéletes bánatban, és szereidben. „Félelem nincs a szereidben, hanem a tökéletes szeretet kirekeszti a félelmet“. 1. Ján.4.18.

Vége Uraim! legyetek nyugodtak: a pásztori körlevelek sem az anyaszentegyház elveivel, sem honi törvényünk betűivel és szellemével öszsze nem ütköztvén, azoknak tanítása a kételkedést, és vallástalanságot elősegíteni nem fogja. A kétkedésnek, hitetlenségnek, vallástalanságnak magvai már régen elhintettek annak szívébe, ki túlteszi magát azoknak oktatásain, kik Istentől küldettek tanítani a nemzeteket. Arról nem tehetnek a főpásztorok, ha az ő istenes akaratjok, és üdves szándékjok mellett, az elhintett jó mag rász földbe esik;

számoljon róla, ki a földet termékenységétől megfosztotta. Különben pedig bizodalmasan reményük Püspökeink, hogy a ki egykor mondá „ne féljete, én meggyőztem a világot“ Ján. 16- 33. ijesztő jós. latitokon is — divinatio— fog diadalmaskodni! — Mint igaz baráti a vallásosságnak, mint hő védlői az erkölcsiségnek, mint lelkes gyámjai a polgári társaság kapcsolatinak, szűnjetek meg álneveket osztogatni a fogalmaknak — conceptus —; ne oltsatok bizodallanságot a népnek kebelébe azok iránt, kiknél biztos vigasztalást keresni és találni szokott földi nyomorainak közepette; ne vezessétek enyhülést szomjazó polgártársaitokat kiégett homokos sivatagokba, elfordítván őket azon boldogító forrástól mellynek itala az élvezőben — fruens — felforró víznek kútfeje lészen az örök életre. Ján. 4. 14. Mondjatok le Uraim! azon dicsőségről, mint-ha ti képesek teltétek volna bébizonyítani, hogy a catholicus Püspökök nem egyebek, mint vallásiatlanság és erkölcstelenség apostolai! Vagy pedig fejtsétek meg a világ előtt azon nagy rejtélyt — aenigma —: miért harczoltok a tudományosságnak és elmés ségnek legkiválogatottabb fegyvereivel, hogy kedvelt házasságaitokra megnyerhessétek azoknak áldását, kiket népániltóknak, törvénysértőknek, közállomány felforgatóinak, valláslalauóság szószólóinak, és erkölcstelenség terjesztőinek szidalmazni nem iszonyodtok? — Félre Uraim! a gyanúsításokkal, félre a visszavonásokkal miután követelésteket se hazai törvényre, se egyházi oá-

nonra nem építhetitek. Ha velünk hitben egyesülni nem akartok: egyesüljünk Istenünknek, hazánknek, királyunknak, polgártársunknak szerezte-
telében.

Azt igen természetes dolognak találom Uraim! ha ti azon gondolattal kecsegtetitek magatokat, miszerint új intézmények létrehozásával legbiztosabban fogjátok örökíteni, nem csodálom, ha azt véltitek, miszerint annál nevezetesebb férfiakká fogtok magasu-
gasi, minél járatlanabb, töretlenebb volt eddig-ele azon pálya, mellyen ti a közhazának javára szentelitek erejiteket; reálok nézve ezélszerű lehet, ha azon meggyőződés vezet titeket, miszerint eredeti vállalatoknak, terveknek életbe léptetése leg-
nkalmatosabb mód arra, hogy maradandó dicsőségnek habáraival ékesítsétek homlokaitokat. De a pásztori körlevelek szerzői, midőn azokat híveik-
hez intézték, sem az újdonságnak, sem az eredetiségnek dicsősége után nem sóvárogtak, sem magoknak kortársaik vagy utódaik előtt hírnevet szerezni nem törekedtek. A magyar egyháznak fő-
pásztorai körleveleiknek érdemében csak utánzóknak» csak ismétlőknek, csak hűséges öröknek és vissz-
hangoknak tekintetni, tartatni kívánnak. A miket hajdan az eliberitáni, laudiczeai, leodiai, esztergami, budai, pozsonyi, alpesi, epmelandi, antvrerpi, zsinatok rendelték; a miket 8-ik és 11 -ik Kelemen, 14-ik Benedek, 6-ik 7-ik 8-ik Pilis, 16-ik Gergely Pa-
pák intézték; a miket Lippni György, Kolonicli Leopold, Szász August, Eszlerházy Imre Eszter-

gíuni Érsekek, és több Érseki Helytartók hirdettek és kívántak; a miket Pázmán Péter és Káldy György, ragyogó csillagai a magyar anyaszentegyháznak tanítottak: a pásztori körlevelek csak azokat ismétlik, utánozzák, rendelik, intézik, hirdetik, kívánják, és tanítják. — Azonban, e mellett, azt sem kell felednetek Uraim! hogy a pásztori körlevelek szerzői kebelükben táplálják azon rendíthetetlen meggyőződést, miszerint az anyagi, és erkölcsi világ alkotójának, honi törvényeink által is elismert, és biztosított rendelkezéséből ők szinte bírnak törvényhozói hatalommal a magok körében, és a személyek, idők s helyek szükségeihez képest új törvényeket alkothatnak, mellyeknek engedelmeskedni kötelezvék mind azok, kik a názárethi szűznek isteni magzatja által üdvezítendőek közé sorolhatni kívannak. — Ezeket előre bocsátván:

Ha a panaszlott körlevelek tartalmából az következnék, a mit ti abból következtetni akartok: tudniillik, hogy az 1790⁰/₁ évben, és utána 1838. évig élt főpásztorok, kik ilyen irományokat nem bocsátottak híveikhez, bűnt követlek el Isten és természet törvénye ellen: úgy azt is lehetne sőt kell állítani, hogy mind azon országgyűlések, mellyek nem alkottak olly hasznos és korszerű törvényeket, mint az 1831 és 1840. évi, hasonlólag bűnt követtek el Isten, és természet törvénye ellen. A ti nézeteitek szerint így kell okoskodnotok: mivel az 1791 országgyűlés az úrberről, váltójogról, mezei rendőrségről, vasutakról, csatornákról, rövid szó-

beli perekről, mint nagyon üdvesekről nem Intéz, kedett; az akkori törvényhozók nem feleltek meg hivatásuknak, árulói voltak kötelességüknek; vét* keztek Isten, a haza, és polgártársaik ellen, hogy ennyi üdves törvényeknek lehető szerencsés hatásaiban édes honunkat nem részeltették; nem voltak érdemesek országgyűlési díjaikra, és honfitársaik bizodalma; fel kell «ellenek ébreszteni az élő nemzet, jövő sarjadék megvetését, és utálatát, mert okai ők voltak, hogy a legczélszerűbb törvényeknek alkotásában ennyire hátramaradtunk. — Ezek Uraim elveitekből folynak. — Ha pedig a körleveleknek mostani szerzőit veszedelmes újítóknak, törvénysértőknak, bűnalkotóknak, közállomány elleni zendülőknak kiáltjátok, azért, hogy az 50. éves szokástól — alaptalan állítás — eltérnek, és vélemény tek szerint a mi eddig nem volt bűn, azt már most bűnnek keresztelik. Ezen okoskodástokból egyenesen azt kell következtetnetek: hogy az 183^{1/2} és 1840. évi törvényhozók, alkotván a legújabb törvényeket, azt bűnné tették, a mi eddig bűn nem volt; vétkeztek a természet változhatatlan törvénye, és Istennek örök igazsága ellen; szabad, sőt kell őket törvénytapodóknak, és közállomány feldúlóinak nevezői, mert a régi szokásoktól eltávoztak; a polgári engedelmességgel, a haza nem tartozik hálával a nevezett törvényhozók iránt, minthogy ők olly gyakorlatoktól távoztak el, mellyek honunkban nem ötven éveken, hanem századokon keresztül divatoztak; a legújabb

országgyűlések végének közeledésével az ország lelkes polgárinak fel kellett volna ébredni, és ő felsége előtt legalázatosabb felírásokban azért esedezni, hogy az említett újítókat megzabolázzni, csonka toronnyal, börtönnel, actióval fenyegetni, és czélirányos, de újdonos törvényjavaslataikat félrevetni, megsemmíteni méltóztassék. — Ezek is mind a ti okoskodástoknak következményei! — Uraim! haladás emberei vagytok; ne titkoljátok, hogy minden törvény szerzőnek, legyen az akár világi, akár egyházi, szoros kötelessége, az ő alapelveiből, főigazságaiból, mellyek magokban örökösök, és változhatatlanok, olly korszerű törvényeket alkotni, olly szabályokat, intézményeket származtatni, millyeket az országok és nemzetek anyagi és erkölcsi viszonyaik megkívánnak, és szükségesebbé tesznek. — Erre az örök és változhatatlan Isteniség maga példát adott az ó és új szövetségben.

Wessenberg így okoskodik: A reversális nem adásának oka a protestáns férj; ez tehát a bűnös: és mégis az áldás megtagadása által büntettetik a catholica nő, ki egészen ártatlan; mert reversálist kért a vőlegénytől, de nem nyert. Lásd az 1841. Pesti Hírlap, 16-ik számát 129. lapon.

Ezen okoskodást a magyar catholica személyre nem tartom alkalmazhatónak: mert nálunk a törvény mind szelleme, mind betűje szerint a catholica nőszemélynek épen ollyan joga van kívánni, hogy fimagzatai a catholica vallásban neveltesse: miilyen joggal bír a nem catholicus férj

követelni, hogy ugyanazon gyermekei ne kövessék a catholica vallást. A catholica egyház Ilyen férjet, mint hatáskörép kívül létezőt nem ítél, akár ad, akár nem ad reversálist: de a catholica nőszemély, midőn reversális nélkül házasságra lép egy protestánsal, lemond tulajdon vallásának ígéreteiről, lemond egyszersmind azon jogról, miszerint gyermekének legjobb vallást adhat. Hlyen catholica személy sokkal gyengébbnek mulatja magát vallásos meggyőződésében, mint a protestáns fél a magáéban; sőt illyen catholica személy a bizonytalan házassági boldogság reményének a bizonyos lelki hasznokat mind maga, mind gyermekeinek részéről feláldozza; ön magával! következetlenségbe merül, és így tulajdon egyházi előjáróinak áldására magát méltatlanná teszi.

Azt kérdezték Uraim! miért *via facti*, csak pásztori körlevelekben tiltatik a biztosíték nélküli vegyes házasságok bészentelése? miért nem tartottak elébb valami nationalis synodust a magyar Püspökök, ha eltávozni akarlak a régi gyakorlattól? miért nem kérlek Placelumot? — Nem voltak e a magyar anyaszentegyház főnökei az utolsó országgyűlés alatt egy allé esztendeig öszszes eregetve? Meg volt e nekik itt tiltva a hívek lelki üdvessegükroői egymás között értekezni, tanácskozni? Nem állott e ezen helyzetben, ezen idő alatt szabadságokban a század czélzatát, a kor' viszontagságait, az idők környülményeit, a hívek szükségait, a catholica religió Kívánatait, a püs-

pöki rend kötelességeit, az Anyaszentegyház szellemét fontolóra venni? Nem örködhetett e szent tanácskozásaik, elmélkedéseik, közlekedéseik felett az a szent Lélek, ki a magyar híveknek kormányát az ő kezeikbe adta? Ha Uraim ezt Synodusnak nevezni akarjátok, talán nem nagyon fogtok hibázni. — De ha ezen nézetet el nem fogadnátok, tagadhatatlan az, hogy minden cathoücus Püspök hatalommal bir a lelki ügyekben pásztori körlevelek által hirdetni olly szabályokat, mellyek a hitágazatokkal, a közönséges anyaszentegyház szellemével, szokásaival, szertartásaival öszszehangzanak: a hívek pedig lelkiismeret szerint kötelezettek magokat ezen szabályokhoz alkalmazni. Ha pedig a catholicus ellene szegül valamely rendeletnek, melly a közönséges anyaszentegyházzal kapcsolatban lévő Püspökétől származik: ilyen catholicus a mint felmondja a Püspöke iránti engedelmességet, azonnal önkiül elszakaszkodik, legalább szellemben a catholica anyaszentegyháztól. Ezt, mihent a catholicus cselekszi, nincs többé joga követelni az egyházi szertartásokat, nincs többé joga részesülni a lelki jókban, a lelki kincsekben, mellyeket a catholica egyház engedelmes fiainak osztogatni szokott. Alig lehet képzelni nagyobb balgaságot, nevetségesebb követelést, mint egy részről kapkodni az áldás után, más részről engedetlenség és hűségtelenség által az áldást magától visszsalökni. Ha elég büszke vagyok Püspökömmnek szavát megvetni, rendelését kigúnyolni:

bizonyyára nem fogom magamat annyira megalázni, hogy annak áldásáért esedezzem — De placetum sem volt szükséges a pásztori körleveleket kibocsátó Püspököknek, mert ezt már 800 év előtt megnyerte a magyar anyaszentegyház szent István első magyar királytól; megnyerte minden utóbbi magyar királyoktól: midőn ezek koronázta-
 tásuk alkalmával ünnepélyes esküvel kötelezték magokat, hogy a catholica egyháznak minden jogait, szabadságait, és kiváltságait az élő törvények értelmében fentartandják s fentartatandják, sőt, hogy magok is ugyanazon catholica egyháznak hívei maradandnak.

Uraim! kik a vegyes házasságok tárgyában, még koronás királyunkhoz is, mintha ő megfelekezett volna alkotmányos jogáiról törvényes kötelességeiről, czéljaitoknak sikeresítésére, ilyen hangon szólani bátorkodtok „azon esetre, ha abbeli alázatos felterjesztésöknek netalán sikere nem leendne a felhívott törvények értelmében (a felső Tábla, és a megyék nagyobb része ilyen törvényeket nem esmernek codexünkben) feltartván magoknak a Karok és Rendek, hogy e részben a törvény által (melly nem létezik) engedett hatóságukkal annak idejében élhessenek,“ Pest megye végzése November 18-án 1840. — Hát felteszitek, hogy a törvénnyel özsze fog ütközhetni ő Felsőgének határozata? Felteszitek, hogy ti helyesebben, igazabban béláttok a törvénynek értelmébe, mint az Apostoli fejedelem? Felteszitek, hogy ő ki-

rályi felsége megtapodandhatja a törvényeket, melyeket ünneplés esküjével szentesített? Felteszik, hogy az Apostoli király elfelejtkezhetik magas hivatásáról és képes leend a Kristus anyaszentegyházának talpköveit szétszórni, oszlopaikat felforgatni? — Ti a vegyes házasságok érdemében támasztott zajgásaitok, és terrorismustok mellett se betűjéte, se szellemét valamelly honi törvénynek fel nem hozhatjátok; ellenben számtalan hazai törvényeknek és ha igazat akarunk mondani, a polgári közálladalomnak ellenére a catholikus egyházi rendet pénzétől, szabadságától, fekvő birtokaitól, polgári méltóságától, becsületétől, hazájától megfosztani akarjátok: és mégis mind ezek mellett a szeretelet, a szelídséget, a türelmet, a szabadelműséget, a jobbágyi alázatosságot, a polgári békességet, a közcsend melletti buzgólkodást, a humanitást, a szabad sajtót, a vallás iránti tiszteletet, a tizenkilenczedik századot, a felvilágosodást harsogtátjátok ajakitokon? Ugyan hova ragadnának titeket ezen magatoknak tulajdonított ragyogó erények, ha azokkal még Nérónak hatalmát is párosíthatnátok? Tartok tőle, hogy melletetek Neró eltörpülne, és a ti celebritástok az övét meghomályosítná a jövőndő századok előtt!

Mennyire alaposak legyenek ezen szomorú gyanítások, és hogy már most is vannak Nerócskák, máskint szónokok, ülnökök, megyei tereminkben: bizonyítja azon jó úrnak szívessége, ki oda nyilatkozni kegyeskedett, hogy, mivel a csa-

nádi Püspök Kómába utazott, őt a csonka toronyba kell záratni — Pesti Gyűlés 1841. Febr, 3-án Egész Európa örvendezett, midőn egykor consalvi Bíbornok, a pápai statutitoknok Londonban, az uralkodó Angol Egyház főnökének királyi teremében barátságosan üdvözeltetett; sok protestáns Hercegek, nagy tudósok, jeles művészek, sok magas Toryk, a catholica anyaszentegyháznak látható feje iránti hódolatukat nyilvánítandók, Rómába vándorolnak; sőt evangelicus polgártársaink közt:s találatnak, kik lelkesüléssel emlékeznek vissza azon olaszthoni utazásokra, melly nekik alkalmul szolgált a Pápa, ő szentségének udvarolhatni. A porosz Cabinet örömmel közelít a pápai Curiához. És ime egy magyar szóhős, egy magyar, calholicus Püspököt csonka toronyba akar záratni, egyedül azért, hogy Rómába utazott. Ismerek még egy pár Kanonokokat, kik nem lévén arról eleve értesítve, hogy csonka torony várakozik azon magyar catholicus papokra, kik a catliolicismusnak látható fejét üdvözlendők Rómába menni bátorkodnak: ezeknek azt lehet tanácsolni, hogy mélyen hallgassanak a Krisztus Helytartójánál tett lisztelkedésökről, mert ezen merényért ők is csonka toronyba záratlhatnak. — Valójában ez a mi tizenkilencedik századunk igen különös sajátságokkal jellekedik. A felvilágosdásnak ezen Százada az irlandi catholicusokat felszabadítja; Franciaországban az ellörlött catholica vallást visszaállítja, Poroszországgal megesmerteti és tisztelteti a romai Püspöknek

az egész Catholica Egyházat átkoroló hatóságát míg magyar honban némely ülnökök és megyék által széttépetni akarja azon szelíd kapcsolatokat, melyek a magyar Egyházat a római Szentszékekkel összekötik. Uraim! ha megengedi a felsőbb gondviselés; elkölözhetik ugyan édes hazánkból a catholicismus: de míg itt léteznek, nincs annyi tehetségek, hogy azt a római főnökek egyességétől elszakítsátok. Vagyon e annyi hatalmatok, mint azon férfiúnak, kit az ő tisztelői nagy névvel ékesítnek? vagyon e annyi hatalmatok, mint volt Napóleonnak? Még ez sem akarta háborgatni ama viszonyokat, melyek a római Pápát az egész catholica egyházzal közlekedésben tartják. Madame Laetitiának szülöttje Romának csak világi birtokát kobozta el álnok, örv — Vorwand — alatt Les affaires de la religion ont été trop souvent mêlées, et sacrifiées aux intérêts d'un état de troisième ordre. Si la moitié de l'Europe s'est séparé de l'Eglise de Rome, on peut l'attribuer spécialement à la contradiction, qui n'a cessé d'exister entre les vérités, et les principes de la religion qui sont tout pour l'univers, et des prétentions, qui ne regardaient, qu'un très-petit coin de l'Italie. J'ai mis fin à ce scandale pour toujours. J'ai réuni Rome à l'empire. J'ai accordé des palais aux papes à Rome, et à Paris: s'ils ont au cœur les intérêts de la religion, ils voudront séjourner au centre des affaires de la chrétienté. C'est ainsi, que saint Pierre préféra Rome au séjour même de la

Terre sainte: p. 29 — 30. Le Dúc de Reichstadt pár M. de Montbel — Emlékezzetek meg Uraim! hogy a győzelemmel, és hatalommal tündöklő Császár milyen göggel mondta ki ezen szókat; J ai mis fin a ce scandale pour toujours. J ai reuni Rome a l' empire. — En örökre véget vetettem a pápai botránynak, Rómát a császársággal ismét egyesítettem — Tudjátok e mi lett a következés? A gögös egy tengerből felmeredő sziklára vette; hatalma, birodalma mint valamelly légi tünevény, minden legcsekélyebb nyom nélkül, elenyészett: a Római Udvar pedig a maga függetlenségében tisztelettel koszorúzva még most is fényeskedik.

Miképen feledkezhetik meg egy törvényhatóság a maga fényes állásáról, méltóságáról, hivatásáról annyira, hogy egy másik, szinte törvényes hatóság alá rendeltetett polgárt saját felsősége elleni zendülésre ingerelje? a törvény utalnia alatt létező egyháznak híveit isteni intézményből eredett felsőségtől elszakadásra ösztönözze? a lelkészetet legszentebb esküjüknek megszegésére felhatalmazza, engedetlenségre s hivataljok iránti árulásra, hűségtelenségre még fenyegetéssel és büntetéssel is kényszerítse? Vagyon e ilyen törvényhatóságnak kellő fogalma — conceplus — a szelid kíméletről, a lelki dolgokról, a felsőbb kötelességről, az egyházi hivatalról, a Hierarchiáról, a subordinátioról, Kristus anyaszentegyházának szerkezetéről, az egyházi rendnek fokozatjáról? Vagyon

e fogalma tulajdon helyzetéről, jogairól, köréről, hatalmáról, rendeltetéséről? Uraim! megfontoltátok e a borzasztó következményeket, mellyek azon gondolkozásmód által idéztetnek elő, hogy az egyházi törvényes hatóság rendelete ellen a híveknek szabad felzendülni? a kiket ti megtanítottatok eltiporni azon egyházi törvényeket, mellyek a ti hajlamítoknak nem kedveznek: nem fogják-e majd a ti végzeményeileket is halomra dönteni, mihent azokat saját szenvedélyeikre nézve alkalmatlanoknak, korlátozóknak találandják? Úgy veszem észre', hogy nélkülük; zhetöiiek vélik az egyházi hatalmat. De, ha nem akartok okulni a francia forradalom történetének véres tanúságaiból, tartok tőle, hogy egy új kísérletnek *) — Versuch — pályáján iszonyatos calustropháknak leendőtek szemlélői és talán meg-siralói is. Ha szolga-bírák által arról akarjátok a köznépet kitanítani, hogy a papi rendeletek a vegyes házasságokra nézve a törvénnyel, és ötven éves szokással ellenkeznek; azt is parancsoljátok meg szolga-bíráitoknak, miszerint őszintesen értesítsék a köznépet, hogy ez egyedül csak a ti eltérő véleménylek; értesítsétek a népet, hogy a vegyes házasságok ötven évig forgása alatt gyakran az igaz hitnek megutáltatására, és áltáljában minden vallásos érzelmek eltompítására eszközül használtatlak; értesítsétek a köznépet, hogy ezen rendszabályban számosabb nemes megyék veletek kezét nem fognak; hogy vannak világos törvények, mellyekkel ezen eljárások sokaktól összeütközőnek tartatik; hogy Ő Királyi Apostoli Felsege által ilyen lelki ügyekbebe-avalkozásról eltiltva vagytok; hogy a törvényhozó testnek egy kitűnő része mozgalmaitokban, néze-

*) Die Philosophie int ein schönes Pferd im Stall, abreine scilichte

teltekben vételek nem osztozik, — csak sok igaz fekszik azon régi mondásban: nihil növi sub sole. A kik a vallást, és ennek hirdetőit gyűlölték, mindenkor arra törekedtek, mikép a vallástanítókat a közjó, és polgári béke felforgatóinak bélyegezhessék, és ezen szinletes ürügy — Vorwand — alatt az igaz vallás terjedését gátolhassák. A nemzetiségnek, a népszerűségnek, és a közjóhozi ragaszkodásnak ezen leple alól lődözték nyilaikat az Istenemberre is az igazságnak ellenségei: mit cselekszünk, mert ezen ember sok jeleket mivel? Ha így hagyjuk őtet, mindnyájan hisznek ő benne: és eljönnek a Rómaiak és elveszik helyünket és nemzetségünket. Egy pedig közülök Kaifás nevű, midőn főpap volna abban az esztendőben mondá nekik: Ti semmit nem tudtok, se meg nem gondoljátok, hogy hasznosabb néktek, miszerint egy ember haljon meg a népért, és az egész nemzet el ne veszszen. .Ián. II. r. 47 — 50. v.

Igen Jól tudjátok Uraim! hogy valamint a P. I-ae tit. 9. bé vagyon szöve polgári közállományunkba: éppen úgy sz. István 2. k. 2. fejezete; 1. k. 3. fejezete. Kálmán I. könyv. 65. fejezete; az 1462. 3. cikk., az 1550. 12. 13. 16., 1553. 7. 1606. 1. cz. I. 2. §. 1608. 1. ez. 2. §. 179?. 26. ez. 4. 5. §. szinte talpköveit képezik polgári közállományunk épületének. Szabad - e lehet - e ezen törvényeket megrendíteni, eltapodni, felforgatni polgári közállományunk sérelme nélkül? fenmaradhat-e épségben polgári közállományunk, ha az első országos státusnak és vallásnak az idézett törvényekben feneklő jogai eltöröltetnek, szabadságai elnyomaltatnak? milyen becsben, milyen tisztetben tartatik a közállomány ott, hol a pol-

pároknek megkülönböztetett osztálya a törvényben gyökerezett kötelességük tellyesítése miatt rágal-masztahk, hurczoltatik, üldöztetik, bünteltelik? És mégis ti közállomány elleni zendülőknék nevez-tetni nem szeretnétek! — Míg egyik oldalról az egyházi rendnek becsületét meghomályosílam igye-keztetek-, más oldalról azt veszem észre, mintha me-gyei végzeményeitek mellett a királyi felségnek szentesített nimbusa is kezdene halaványodni. Avagy nem gyökerezik e közállományunkban ő felségé-nek azon joga, miszerint a megyéknek végzései, midőn ezek legfelsőbb nézete szerint törvénybe üt-köznek, felfüggesztheti; a megyék pedig ilyen legmagasabb közbeszólásoknak engedelmeskedni kö-teleztelek mind addig, míg a kérdéses ügy a maga törvényes ösvényén tökéletesen ki nem fej-lődik? Ti mégis Uraim! a vegyes házasságok ér-demében, ő felségétől hozzátok intézett rendelé-seknek ellenszegültök, daczoltok, és végzeményei-tek által értesítetek az egész hazát a felől, hogy a tárgy a legfelsőbb közbeszólásnak ellenére is az elkezdett úton nem csak megmarad, de halad-ni is fog. Lásd Temes megye határozatát a' Hir-nök 19. számában 1841. Pest megye határozatát a Hírnök 24 számában 1841. Miképen tudjátok ti ezen daczoló állást, ezen tiszteletlenséget ha-zánknak közállományáhozi lelkes vonszódástokkal megegyeztetni? Úgy veszem észre, hogy nálatok stat pro ratione voluntas; a mi nektek tetszik, azt a közálladalommal megegyezőnek; a mi nek-tek nem tetszik, azt ellenkezőnek kürlölilek. Sic volo, sic jubeleom.

Századunk 1841-ik évi 25-ik számában egy névtelen ur azt állítja, hogy a megavatás nélküli vegyes házasság, nem egyéb mint ágyaskodás. —

Mennyire sért«, botránkoztató, sőt lazító legyen ezen helytelen állítás, első tekintetre világos; de az is világos, mennyire megbotlott az értekező úr ezen állításában. Kérem ugyan is az értekező urat, mit nevez ő ágyaskodásnak? nemde ez olly szövetekezést jelent, melly férjfi, és nőszemély közöli a nemi — sexualis— élvezés czéljából, hosszabb, vagy rövidebb időre, egyedül a felek magános beegyezése mellett, köttetik? Micsoda lélekkel mondhatja értekező úr, hogy illyen szövetekezés mindenben hasonló a catholicus lelkésznek jelenlétében megavatás nélkül kötött vegyes házassághoz? Az ágyaskodás kihirdettetik e a templomokban? jelen vagyon e annak törvényesítésén ua lelkész két tanúval együtt a tripenti zsinat rendelté szerint? nem bonthatják - e fel az ágyaskodók az illető előljáróság közbejötté nélkül önkényesen szövetekezésüket? íme a vegyes házasság kihirdettetik a templomokban, míg az ágyaskodók ezt se nem kívánják, se nem kívánhatják; a vegyes házasság az egyházi törvény értelme szerint a lelkésznek és tanúknak jelenlétükben történik, míg az ágyaskodók ezt nélkülözik, a vegyes házasság felbonthatatlan szövetség, inig az ágyaskodás csak addig tart, meddig a feleknek tetszik. Miazek is elegendők annak megmutatására, hogy a catholicus lelkész előtt megavatás nélkül kötött vegyes házasság lényegesen különbözik az ágyaskodástól.

Midőn tovább értekező úr ezeket állítja: méltán kétlem, hogy az 1791-ik országrendei a vegyes házasságoknak a catholicus lelkész előtt parancsolt egybekötöttése alatt, csupán a catholicus Plébános szenvedő assistentiáját értették volna: máskint bizonyára nem tiltatott volna meg protes-

tans lelkészeknek a vegyes házasságok megaválása; sőt Franciaország példájára megengedettettné volna, hogy a vegyes házasságok csupán hitelesítés végett polgári hatóságok előtt költésének“. — Ezen okoskodásnak az lenne « gyenes következtése, hogy, értekező úr szerint, a catholicus papnak szenvedő assistentiája mellett kötött házasságok csak olyanok, mint azok, melyek szokott mód szerint protestáns lelkészek, vagy francia polgári hatóságok előtt kötnek, tehát azt meri értekező «ír állítani, hogy az áldás nélküli vegyes házasság catholikusoknál nem más mint ágyaskodás: nem tagadhatja, sőt ugyan azon elv szerint kénytelen ágyaskodásnak nevezni minden házasságokat, melyek protestáns lelkészek, vagy francia polgári hatóságok előtt kötnek. Incs különben, mert, ha a házasságokról egyedül csak a catholicusoknak szentelt vize és papi áldás törli le az ágyaskodás szennyét: akkor minden protestáns házasságok ágyaskodásokká süllyednek; mert ezek meg nem oldálnak, és bé nem is szenteltetnek, miután Böhmer, nevezetes protestáns jogtudós azt vallja: *inter protestantes omnis deest benedictio*. Egyébiránt, midőn az idézett országrendei azt határozták, hogy a vegyes házasságok catholicus lelkészek előtt kötessenek, nem rendeltek egyebet, mint, hogy a nevezett házasságok olly módon kötessenek, melly mód a catholica egyház elveivel és szabályaival összeegyeztelhelő, vagy melly módot a korszerű törvényhozás bölcsessége szükségessé leszen: hogy pedig a biztosíték nélküli vegyes házasságok csak passiva assistentia mellett alakulhatnak, az már tökéletesen meg vagy on fejteve, és világosítva a catholica anyaszentegyháznak sarkalatos elveiből.

Az 1841-ik évi Hírnök 19-ik számában orról értesíti a hazát, hogy nemes Szathmár megye a legközelebb tartandó országgyűlésen követei által a többek között azon elvnek felavatasát és szentesítését sürgölnödi, miszerint az szabad, a mit nem tilt a törvény. — Szabad az tehát Uraim! a mit nem tilt a törvény; ezen elv, a ti kedves s óhajtott elvetek, mellyet az öszszeseregrendő országrendeinek oltalmába ajánlani szándékoztok. Szabad-e kérdezniem tőletek, kik tapodják ezen elvet vakmerő lábakkal most az országgyűlés előtt? Ti magatok, Uraim! haladás férfiai! Ti az óvás nélküli vegyes házasságot beszentelni nem akaró lelkészti megyei végzésiek hatalmaskodásával 600 pengő forintokban büntetendőnek rendelitek, noha se ti, se rokonszenvű megyetársaitok több ezer lapokra terjedő törvény könyvünkből nem tudtok cikkelyt idézni, melly tilalmazná az áldás nélküli vegyes házasságot: és mégis mintegy tulajdon végzésiekről megfeledezve, azt a nemes elvet állítjátok fel, hogy az szabad, a mit nem tilt a törvény. Miért nem vezetett titeket ezen elv, arra a természetes következtetésre, hogy, miután az áldásnak megtagadását a kérdéses esetben semmi féle honi törvényünk nem tiltja: tehát az szabad? — Ha már uraim saját elveitekkel öszszeütököző végzéseket alkottok, millyen tisztelettel, millyen bizodalommal viseltethetünk logicátokhoz?